



ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

*Atf için / for cited: Şengül, F. (2024). Modernleşme Ekseninde Kadın İnşası: 1956-1976 Hayat Mecmuası Örneği. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl: 6, Sayı: 15, Ağustos 2024, s.52-73.*

## MODERNLEŞME EKSENİNDE KADIN İNŞASI: 1956-1976 HAYAT MECMUASI ÖRNEĞİ

Figen ŞENGÜL<sup>1</sup>

### ÖZ

İçinde bulunduğumuz toplumsal yapı kadın olsun erkek olsun hepimizin kişilik özelliklerini ve tüketim alışkanlıklarını biçimlendirmektedir. Ancak Osmanlıda tarihsel süreç boyunca kadın toplumsal yapı içerisinde her dönem konjonktürel koşullara göre farklı biçimde bazen bir tüketim nesnesi bazen de sürecin öznesi konumuna getirilmiş; adeta içinde bulunduğu toplumsal yapı tarafından bir inşa aracı olarak kullanılmıştır. Bu inşa Batılı kadın, Cumhuriyetçi kadını, Modernist kadın şeklinde her dönem farklı bir niteliğe bürünerek eklenmelerle devam etmektedir. Nitekim kadın farklı nitelikleri bünyesinde barındırmaya ve toplumsal yapıyı bu nitelikler nezdinde temsil et(tiril)meye devam etmektedir. Günümüzde bu temsil ise medya aracılığıyla kitlelere aktarılmaya devam etmektedir. Medyanın sahip olduğu bu inşa gücü kadının bu süreçteki konumu sosyal inşa kuramı nezdinde irdelenerek ve *Hayat mecmuası* çerçevesinde veriler içerik analizi yapılarak bu verilerde frekans analizi tabloları oluşturulup kelimelerin kullanım sıklığına göre hangi temaların ele alındığı ve bu temalarda kadının konumu irdelenmektedir. Ardından kadın temalı içeriklere söylem analizi yapılarak bu inşa süreci ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu araştırma ile 1957 ve 1976 yılları arasında magazin haberciliğinin ilk örneği olan *Hayat Mecmuası* üzerinden kadın kimliğinin bu yıllar içerisinde yaşadığı değişim ve toplumsal roller nezdinde nasıl konumlandırıldığı ele alınarak tarihsel süreçte insanın toplumsal perspektifte nasıl işlendiği aydınlatılmaya çalışılacaktır. Tanzimat ile birlikte modernleşme hareketlerinin sonucu kadın kimliği inşa süreci cumhuriyet döneminde devam etmektedir. Bu çalışma ile erken cumhuriyet döneminin ardından ilerleyen süreçte bu insanın nasıl bir seyir izlediği döneminin ilk örneği olan magazin dergisi üzerinden toplumsal rollerin irdelenmesiyle somutlaştırılacaktır. Literatürde "*Hayat Mecmuası*" üzerinden kadın kimliği inşasının ele alındığı bir çalışma bulunmaması birlikte bu çalışmayla literatürdeki bu açık giderilmeye çalışılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Hayat Mecmuası, Kadın, Modernleşme, İnşa, Toplumsal Cinsiyet, Dergi.

**JEL Sınıflandırma Kodları:** B54, O31, I29.

## THE CONSTRUCTION OF WOMAN ON THE LINE OF MODERNIZATION: THE EXAMPLE OF HAYAT MAGAZINE (1956-1976)

### ABSTRACT

The social structure we live in shapes the personality traits and consumption habits of all of us, men and woman. However, throughout the historical process in the Ottoman Empire, women were sometimes positioned as an object of consumption and sometimes as the subject of a process in the social structure, in different ways depending on conjunctural conditions in each period; It was almost used as a construction tool by the social structure in which it existed. Western women, Republican women, Modern women etc. Woman was reformed to continue on each period. This nowadays continued via media. The power of the construction of media, the placement of the woman in this process will be examined with social construction and the results will be analyzed with content analyzing and critical discourses within *Hayat Magazine*. Consequently, this constructivism process will be illuminated with all its parts. By discussing how women were positioned through *Hayat magazine*, the first example of magazine journalism, 1956-1976, and how the female identity was positioned in the terms of the changes and social roles it experienced during this years it will be tried to shed light on how the construction was handled in social perspective in this historical process. The process of building women's identity as a result of modernization movements with Tanzimat continues during the Republic period. In this study, the course of this construction during the republication period will be concretized by examining social roles through the tabloid magazine, which is the first example of the period. Although there is no study in

<sup>1</sup> 0000-0003-1962-0560, Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, figen.sengul@hbv.edu.tr



the literature that deals with construction of women's identity through life magazine, this gap in the literature will be tried to be eliminated with this study.

**Keywords:** Hayat Magazine, Woman, Modernization, Construction, Gender, Journal.

**JEL Classification Codes:** B54, O31, I29.

## 1. GİRİŞ

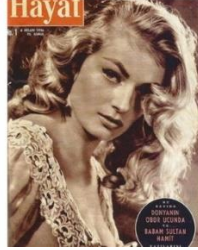
“Bireyin (öznenin) çevresiyle ilişkisi hiçbir zaman ötekenden (mekân ve kültür) ayrı düşünülemez... Mekân ve kültür bireyin üzerinde, kendilik algımızı kurmamızda gerekli olan aynalama ilişkisini oluşturabilecek yegâne toplumsal yapılardır. Toplumsal bir varlık kendini sadece bu aynalarda görebilir. Aynasına göre görüntü aslından daha kalın ya da ince görünebilir. Mekân bir ayna olarak kendi yapısına göre görüntüyü değiştirerek yansıtabilir” (İzmir,2015, s. 13).

İçinde bulunduğumuz toplumsal yapı kişilik özelliklerimizi, tüketim alışkanlıklarımızı, kendilik algımızı biçimlendirmektedir. “Yüz yüze geldiğimiz güç, öteki (kültür) bizi her zaman biçimlendiren kap olduğundan dolayı kendimizi daha iyi tanıyabilmek için öncelikle nasıl bir kabın içinde olduğumuzu iyi analiz etmemiz gerekir” (İzmir,2015, s. 13). Modernleşme süreciyle birlikte kadının süreç içerisinde öteki olarak konumlandırılan özelliklerinden soyutlanarak yeniden konumlandırıldığı ve toplumsal normlara göre yeniden biçimlendirildiği görülmektedir. Kadının içinde yaşadığı toplumun koşullarına göre kendilik algısının biçimlendiği, değiştiği ya da biçimlendirildiği bu minvalde toplumsal cinsiyet kalıplarının revize edildiği görülmektedir. Bu durum Osmanlıdan günümüze modernleşme sürecinin her evresinde gözlemlenebilmektedir. Bu süreçte kadının konumu ilk evrelerde nüfus sayımına bile dahil edilmeyerek yok farz edilen<sup>2</sup> konumdan, kendini ifade eden örgütlenen ve toplumsal alana dahil olan konuma doğru değişmektedir. Değer yargılarındaki zamansal koşullara bağlı gerçekleşen bu değişim kadının içinde bulunduğu toplumsal yapının ve sosyal eğilimlerinin ortaya koyduğu kalıplara göre şekil almaktadır. Bu yapıların modernleşme süreciyle yeniden revize edilerek farklı özellikleri bünyelerine katmakta oldukları görülmektedir. Tanzimat dönemiyle başlayan ardından Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemine doğru ilerleyen tarihsel süreçte kadın her evrede daha fazla hak ve özgürlüklerle donanmış, kendini ifade etme örgütlenme toplumsal hayata katılma aşamalarıyla başlayan bu süreçte sonunda toplumsal alanda kendine yer bulabilmiştir. Fakat Osmanlıdan günümüze doğru her evrede kendini ifade etme gayesi güden kadının, dönemin hâkim ideolojisinin topluma empoze edilme aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Osmanlıda İttihat Terakki'nin batılılaşma aracı olan kadın, Cumhuriyet dönemi Cumhuriyet kadını imajıyla Cumhuriyet ideolojisinin topluma benimsetilme aracı rolünü üstlenmekte, modern dönemde ise medya tarafından tüketim aracı olarak görülmekte ve nesneleştirilmektedir. Geçmişten günümüze devam eden bu süreçte kadın kendini medya alanında duyurmaya başlamış dergilerle, gazetelerle başlayan toplumsallaşma süreci sinema televizyon, sosyal medya alanında devam etmektedir. Meşrutiyetten itibaren dergi çıkaran, kitap yazan derneklerle örgütlenen kadınların, Kurtuluş savaşında gerek cephede gerek halkın içinde toplumu örgütleyen olarak sahada, gerekse edebi alanda dergiler çıkararak faaliyet gösterdiği görülmektedir. Modern dönemde ise kadın kendini pek çok alanda ifade etmeye devam etmektedir. Fakat kadının bu süreçte hâkim ideolojinin topluma benimsetilme aracı olan etkin konumundan ya da nesneleştirilmesinden sıyrılmadığı görülmektedir. Bu çerçevede kadınların ilk olarak “milletin anası ya da milli ruhun temsilcisi şeklinde milli sorumluluklar yüklenerek milli özün simgesi haline getirildikleri” söylenebilmektedir (Akpınar ve Gülboy,2023, s. 53). Çok partili hayata geçişle birlikte ise farklı kültürlerin etkisinde kalan kültürün, giyim kuşam pratiklerinden toplumsal rollerine kadar kadını etkileyerek dönüştürdüğü söylenebilmektedir. Toplumdaki sosyal eğilimlerin nasıl farklılaştığının, kitlelerin hâkim ideoloji, medya ve söylemlerle nasıl yönlendirildiğinin somut kanıtını yazılı basın incelemeleriyle gözlemlemek mümkündür. Kadının konumu Tanzimatla birlikte başlayan öncelikle dergi, kitap ve dernekleşme faaliyetleri gibi modernleşme sürecindeki toplumsal ve kültürel hayattaki atılımlarına değinilerek incelenecek ardından ise 1956-1979 yılları arasında çıkan *Hayat Mecmuası* üzerinden kadın teması üzerinden ele alınarak somutlaştırılmaya çalışılacaktır.

<sup>2</sup> “Özne içinde bulunduğu toplumda kendisine bir isim konulmadığı, kendisinden söz edilmediği, söylemde ona yer verilmediği sürece bir varoluşa sahip değildir” (İzmir,2015, s. 162). Tanzimat dönemi toplumsal koşulları düşünüldüğünde kadının yok sayıldığı konumdan erken cumhuriyet dönemi ile birlikte özne konumuna doğru evrildiği söylenebilmektedir.

## 2. DERGINİN KÜNYESİ VE ÇALIŞMA METODOLOJİSİ

Şekil 1. *Hayat mecmuası* Birinci Sayı Kapak Görseli



Derginin Adı: Hayat, İlk Yayım Tarihi: 6 Nisan 1956, Yayım Yeri: İstanbul, Dergi sahibi: Yapı Kredi Bankası, Dergi Türü: Haber-Aktüalite, Yayım sıklığı: Haftalık, Dergi Son Sayısı: 6 Temmuz 1979 Yayım Basım Tekniği: Tifdruk Yayım İçeriği: Magazin Haberleri, Tarihi yazı dizileri, edebi eser tefrikaları, Gezi yazıları, Yazı işleri müdürleri sırasıyla: Hikmet Feridun Es, İbrahim Çamlı, Sadun Altuna, Çetin Emeç, Mehmet Kayabal, Seyfettin Turan

Derginin ilk sayısı 6 Nisan 1956 yılında yayımlanmıştır. Kapak görselinde İsveçli Aktrist Anita Ekberg'in görseli yer almaktadır. Derginin kapağında yer alan haberler ise şu şekildedir; Bu sayıda “Dünyanın Öbür Ucunda” ve “Babam Sultan Hamit” yazılarını okuyunuz” (*Hayat Mecmuası*, 6 Nisan 1956). Derginin neredeyse her kapağında benzer şekilde bir kadın görseliyle okuyucularıyla buluştuğu görülmektedir. Haftalık olarak yayınlanan derginin 11 Haziran 1956 tarihli 11. Sayısının yayınlanmasının ardından okuyuculardan özür dileyerek Tifdruk tekniğinin gerektirdiği kâğıt eksikliğinden dolayı (Sayı11, s. 3) 28 Aralık 1956 tarihine kadar ara vererek bu tarihte 12. Sayısını çıkardığı görülmektedir. Dergi 1956 yılından 1959 yılına kadar sıralı sayı numarası ile ilerlemekteyken, 2 Ocak 1959 tarihinden itibaren yeni yıla 1. Sayı çıkararak devam etmiştir. Derginin bu tarihten itibaren her yeni yıla girerken 1. Sayı ile başladığı görülmektedir.<sup>3</sup>

Çalışma dönemin toplumsal koşullarını, popüler kültürün medya ve kadın üzerindeki etkilerini anlamak adına *Hayat Mecmuasının* nicel içerik analizine tabi tutulması kategorilere ayrılarak temalara ulaşılması ve bu temaların tablollaştırılmasıyla ilerleyecektir. Ardından kadın tarihi alanda kültürel ve toplumsal değişime odaklanacak *Hayat Mecmuasında* yer alan kadın içerikli söylemlerin kültür, dil, toplumsal cinsiyet, devletin ideolojik ve baskı aygıtları üzerinden söylem analizine tabi tutulmasıyla değerlendirilecektir. Çalışmada *Hayat Mecmuasının* seçilme sebebi dönemin haber ve aktüalite alanında çıkarılan ilk örneği olması, magazin haberciliği türünün ilk somut örneği olma özelliği ve bununla birlikte kültür, sanat alanlarında pek çok katkı sağlamış, dönemin sinema yıldızlarına kaynaklık etmiş olmasıdır. Derginin aynı zamanda içerik açısından getirdiği yeniliklerle öncü konumunda oluşu, Hayat Tarih Mecmuası, Hayat Hayvanlar Ansiklopedisi, Ayna, Ses, Hayat Spor, Resimli Roman gibi kendi yayın grubuna bağlı dergilere de kaynaklık etmesi diğer tercih sebeplerindedir. Literatürde *Hayat Mecmuasının* ele alındığı dört makale ve on iki yüksek lisans tezi ve bir doktora tezi çalışması bulunmaktadır. Çalışmaların edebiyat, sanat, popüler kültür eksenli yapılmış olduğu görülmekle beraber çalışma ile *Hayat Mecmuası* kadın konusu üzerinden değerlendirilerek örneklem daraltılacak ve literatürdeki bu eksiklik giderilmeye çalışılacaktır.

## 3. TÜRK MODERNLEŞMESİNDE KADIN

Türk Modernleşmesi sürecinin ilk olarak askeri alanda yenilgileri telafi amaçlı başladığı bu yeniliklerin ise sosyal ve kültürel alana doğru -özellikle Tanzimattan sonra- sirayet ettiği söylenebilmektedir. Bu dönemde hemen her kavramın yeniden revize edildiği ve toplumsal koşulların modernleşme ekseninde düzenlendiği düşünüldüğünde kadınlık ve erkeklik konusundaki toplumsal rollerin değişime uğradığı söylenebilmektedir. Bu süreçte kadının Osmanlı dönemi yenileşme hareketleri sonucu Tanzimat sonrası dönemi Cumhuriyet dönemi ve Çok partili hayat sonrası dönem olmak üzere farklı rollerle biçimlendirildiği söylenebilmektedir.

Osmanlı dönemi Tanzimat dönemi arasında kadının toplumsal rollerine bakıldığında bu dönemde kadının ev içi rollerle edilgen bir şekilde konumlandırıldığı ve fermanlarla sınırlamalara tabi olduğu görülmektedir. Bu dönemde kadınların kamusal alan kullanımında belirli kısıtlamalara tabi oldukları belirli zamanlarda ve belirli mekanları kullanabilmelerinin fermanlarla belirlendiği görülmektedir. Bu kısıtlamalardan bazılarının şu şekilde olduğu

<sup>3</sup> 1 Ocak 1960 1. Sayı, 1 Ocak 1961 1. Sayı, 1 Ocak 1962, 1 Ocak 1963, 1 Ocak 1964, 1. Sayı, 1 Ocak 1965 1. Sayı, 1 Ocak 1966 1. Sayı vd.



görülmektedir: “I. Ahmet (1603-1610) döneminde 1603 yılında çıkarılan fermanla kadınların tatlıcı dükkanlarına girmeleri, 1610 yılında çıkarılan fermanla ise (babalarıyla bile olsa) erkeklerle birlikte sandala binmeleri yasaklanmıştır. I. Mahmut (1703-1754) döneminde 1750’de yayınlanan bir fermanla kadınların mesire alanlarına girmeleri yasaklanmıştır (Aydın,2015, s. 86). Bu dönemde tüm bu kısıtlamaların yanı sıra toplumsal değişimlerin kadınların hayatına da etki ettiği ve bu alanda bir dizi değişiklikler yapılmasını sağladığı görülmektedir.

“Tanzimat döneminde Osmanlı kadınının hayatında kayda değer gelişmelerin başlamaktadır; hayatı ayrı bir renge bürünmüştür. Bu renk değişikliğini sadece modadan, günlük yaşamdan, tüketim kalıplarındaki farklılaşmadan, yabancı dil öğrenmek veya piyano çalmak gibi yeni zevklerden ibaret görmemek gerekir...İslamcı modernleşmeci akımdan, liberal düşünceye kadar bütün Ortadoğu düşünürleri klasik aile yapısı, kadının toplumsal yeri üzerinde duruyor ve değişiklik öneriyorlardı...Tanzimat döneminin getirdiği sosyokültürel değişim hiç değilse üst orta tabaka kadının toplumsal hayata girişini hazırlayan altın bir dönem olmuştur” (Ortaylı,2018,ss.26-27).

Tanzimat’ın (restauration) askeri ve teknik olarak başlayan Batılılaşmanın siyasi ve hukuki şekil alması anlamına geldiği düşünüldüğünde, bütün vatandaşların eşit haklara sahip olduklarını gösteren devlet zihniyetinin her alana sirayet etmesinin bu devirde gerçekleştiği görülmektedir (Ülken,2019, s. 27). Bu çerçevede Tanzimat ile birlikte pek çok alanda yapılan yenilik ve hak taleplerinin karşılık bulması sonucu kadınların eğitim haklarında ve diğer alanlarda değişimlerin olduğu görülmektedir. Bu dönemde toplumsal reformların radikal bir şekilde yapılabilmesi için aile hayatının yeni bir perspektiften ele alınmasının gerektiğini, bu sebeple kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması ve bu fikirden yola çıkarak bu alanda en önemli aracın ikisine de eşit eğitim verilmesi olacağı çıkarımı yapılarak kadınların eğitimine ağırlık verildiği görülmektedir (Berkes, 2018, s. 445).

Tanzimat öncesi sadece subyan mekteplerine giderek sadece dini eğitim alabilmekte olan kadınların, yüksek öğretimin medreselerine gidebilme imkânlarının olmadığı (Caporal,1999, s. 30) Tanzimatla birlikte ise sınırlı da olsa eğitimle ilgili yapılan yeniliklerle toplumsal hayata katılmasının sağlandığı görülmektedir (Taşkıran,1973:24 ‘den akt. Özkiraz ve Arslanel,2011, s. 2). 1843 yılında Tanzimat’la birlikte ilk defa kızlar Tıbbiye ‘de Ebelik dersleri görmeye ve bu alanda eğitim almaya<sup>4</sup> başlamakta oldukları görülmektedir (Altındal,1977:124’dan akt. Yılmaz, 2010, s. 198).

Tanzimat sonrası dönemde kadının toplumsal hayata katılımı, Osmanlı toplumunda aile ve kadın alanında görülen değişimler yalnızca günlük yaşam ve tüketim kalıplarıyla sınırlı kalmamaktadır. Bu değişim tarımında, eğitimde görülmekle birlikte tüm dünyada yaşanan haberleşme ve teknolojik değişimler toplumsal yapıya yansımakta ve bu durum büyükşehirlerde ve kırsalda aile yapısını değişime sürüklemektedir (Turan,2013, s. 104). Kadının kendisine biçilen ev ve aile sarmalından çıkarak toplumsal hayata dahil edildiği ve kadın hareketlerinin yoğunlaştığı dönem ise ikinci meşrutiyetle birlikte başlamaktadır. Bu dönemde kadın hareketlerinin yoğunlaşması ise dönemin koşullarıyla paralel şekilde kadın hareketlerinin de ivme kazanmasından kaynaklanmaktadır.

İttihat ve Terakkinin bu dönemde kadın konusuna ayrı bir önem verdiği, kadının toplumsal hayata dahil edilmesi yolunda girişimlerde bulunduğu görülmektedir. “Jön Türkler bu dönemde kadın konusunu memleketin ekonomik ve kültürel bir meselesi olarak kabul etmiş, bu konu aydınların tartıştığı temel konulardan biri” (Çaha,1996:93’den akt Özkiraz ve Arslanel,2011, s. 2) haline gelmiştir. Bu dönemde savaşlar ve askere gidenlerin boşalttığı kadrolara memurluklar için kadınların alınmasıyla çalışma hayatına daha fazla kadının dahil edildiği görülmektedir. “İkinci meşrutiyet dönemine kadar kadınların sadece öğretmenlik yaptıkları düşünüldüğünde bu dönemde daha fazla kadının iş hayatına katılımı, kadınların bohçacılık, çamaşırcılık, Madencilik, pazarcılık, ziraat gibi alanlarda çalışması ve kadınlara verilen mesleki eğitimler “(Aydın,2015, s. 87) kadının toplumsal hayata katılımının somut örneklerindedir. Dönemin ideolojilerinin kadının özgürleşmesi konusunu öncelikli meseleler arasında gördüğü (Turan,2013, s. 104) bu gelişmelere paralel olarak söylenebilmektedir. Bu durum kadının modernleşmenin öznesi ya da simgesi olarak görüldüğü tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Kimi düşünürlere göre kadın Osmanlıdan Türkiye’ye paralellik gösteren modernleşme sürecinde, devlet eliyle modernleşmenin bir “meta”sı olarak kullanılmaya başlanmakta, devletin ideoloji üretmesi bireylere benimsetmesi için kullanılan aile kurumunun başı ve nesil dönüştürme aracı olarak görülmekte (Çiçek vd., 2015), kimi düşünürlere göre ise kadın aile kurumunun

<sup>4</sup> Bu uygulamayı Yılmaz kızların eğitimleri açısından olumlu bir adım olarak görür. Yılmaz’a göre bu uygulama kadına bakış açısıyla doğrudan ilintilidir. Ebeliğin geleneksel olarak kadınlara atanmış bir meslek türü olması yanında bu durum kadına yüklenen toplumsal cinsiyet ve bununla ilgili olarak benimsenen meslek anlayışının biçimlenmesinin göstergesidir (Yılmaz,2010, s. 198).



temeli ve modernleşmenin simgesi (Özkiraz ve Arslanel,2011) olarak görülmektedir. Her halükârda değişen toplumsal konjonktürde kadının konumu benzer şekilde değişerek dönüşmektedir. II. Meşrutiyetle birlikte cemaatten cemiyete geçişin siyasal modernleşmenin mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçişin kadınları da etkilediği görülmektedir. Bu dönemde “yeni bir siyasal kamusal alan oluşturulup onun aktörü olan makbul vatandaşın oluşumunda kadınların da kendilerine pay çıkardıkları görülmektedir” (Üstel,2014, s. 2) Kadınların bu dönemde dernekler kurarak, dergiler çıkararak kamusal alandaki görünürlüklerini arttırdıkları ve sürece etkin bir şekilde katıldıkları söylenebilmektedir. Bu dönemde çıkarılan dergilerle hak taleplerinde buldukları dernekler ile hak talepleri örgütlenme ve yardım organizasyonları düzenledikleri görülmektedir.

### 3.1. Kültürel ve Sosyal Hayatta Kadın

Osmanlı döneminde kadınların kendilerini ifade etmeleri, tanıtılmalarının ilk olarak basın kanalıyla, kadın dergileri aracılığıyla mümkün olduğu, kadınların ilk kez bir araya gelerek örgütlenmelerinin ise yardım dernekleri aracılığıyla gerçekleştiği görülmektedir. “Tanzimatla başlayan ve kadınlar tarafından özgürlüğün ilanı olarak kabul edilen ikinci meşrutiyetin ilanı ile devam eden süreçte o zamana kadar anne, eş ve ev kadını rolüne sahip kadınların toplum hayatında farklı statüler elde etmek amacıyla taleplerde bulunmaya başladığı basın, dernekleşme yoluyla ve konferanslar düzenleyerek bu taleplerini etkin şekilde ifade ettikleri görülmektedir” (Özkiraz ve Arslanel, 2011, s. 6). “Kadın dergileri kadınların kendilerini birey olarak ifade olanağı sağlamaktayken, dernekler aracılığıyla ise bireysel isteklerini örgütlü birliklere dönüştürdükleri” görülmektedir (Çiçek vd. ,2015, s. 281).

Bu dönemde çıkarılan kadın dergilerine bakıldığında ikili ayrımın (Batıcı-muhafazakâr) burada da devam ettiği görülmektedir. Bu dönemde çıkarılan dergileri yayın politikalarına ve dünya görüşlerine göre Batıcı<sup>5</sup> ve Türkçü<sup>6</sup> olarak iki grupta kategorize etmek mümkündür (Kurnaz,1997, ss. 139-191).

“Kadın dergileri her kesimden kadının yazma ürkekliliğini, çekimserliğini gidermede, taleplerini iletmede önemli bir görev üstlenmiştir” (Çakır,2016, s. 59). Bu dergilerde kadının toplumsal rollerine dair izlere kadının bu alandaki bakışına dair anekdotlara rastlamak mümkündür.

Döneme damgasını vuran 1895 yılından 1906 yılına kadar haftalık olarak 580 sayı yayınlamayı başarmış *Hanımlara Mahsus Gazetesinin* (Sancar,2017, s. 94) uzun süre yayın hayatında yer almasının, kadın yayınları arasında önemli yer tutmasını sağladığı görülmektedir. “Kadınlara pek çok alanda faydası olan bu derginin kadınlar için bir okul olma özelliği taşıması, birçok önemli kadın yazarın (Fatma Aliye<sup>7</sup>, Makbule Leman) kendi fikirlerini rahatlıkla savunabilmesini sağlaması” derginin önemli özelliklerindendir (Güçlü ve Tunç,2012, s. 160’den akt Aydın,2015, s. 87). Derginin bu işleviyle bir nevi toplum mühendisliği işlevini üstlendiği söylenebilmektedir. Toplumsal rollere dair izlere rastlanan dergi amacıyla bu işlev gözlemlenebilmektedir.

“Derginin yayın amacını açıkladığı ilk sayıda özellikle nesil yetiştiriciliği rolünden ötürü, kadınların da geliştirilmesi, yükseltilmesi gerektiği vurgulanmış; kadının içinde bulunduğu toplumla arasında bağlantı kurulmuştur: Bir kavim ailelerin birleşimiyle hasıldır. Ailede bir cüz [kısım] yani erkek mükteşebat-ı ilmiyye [bilimsel birikim] ile tezeyyün edip [donanmak] kadın mahrum kalırsa, o aile ve bunların terkib ettiği heyet-i içimaiyye [topluluğun durumu] de pek ileri gitmez. Tekmil ezanın [bütün parçaların] bir arada telakkisi lazımdır... Kadın ne derece ma'lumatlı olursa onun âguş-ı terbiyesinde<sup>8</sup> [kucağında alacağı terbiye] büyüyecek çocuk da o kadar ali terbiye görür. İleride mensup olduğu kavmin terakkisine, saadetine çalışacak, bu çocuktur.” (Çakır,2016,s.68).

Bu perspektiften bakıldığında kadınların geçmişten günümüze yüklendikleri nesil yetiştiriciliği, aile kurumunun yegâne temsilcisi olma işlevinin değişmediği görülmektedir. Bu dönemde kadınlara çocuk büyütme, ev işleriyle uğraşmak gibi kamusal alana dahil olmayan rollerin biçildiği görülmektedir. Benzer şekilde kadınların kamusal

<sup>5</sup> “Batıcı kadın dergileri arasında Mefharet, Demet, Mehasin, Kadınlar Dünyası, Hanımlar Alemi, Kadınlar Alemi, Osmanlı Kadınlar Alemi, Kadın, Genç Kadın, Hanımlara Mahsus gazete, Musavver Kadın bulunmaktadır” (Özkiraz ve Arslanel,2011, s. 6).

<sup>6</sup> “Türkçü kadın dergileri arasında ise Kadınlık Hayatı, Kadınlık, Kadın Duygusu, Seyyale, Türk Kadını, Siyanet, Bilgi Yurdu Işığı, Bilgi Yurdu, Bilgi Mecmuası, Genç Kadın gibi dergiler yer almaktadır” (Özkiraz ve Arslanel,2011, s. 6).

<sup>7</sup> İlk Türk roman yazarı sayılan ünlü tarihçi Ahmet Cevdet Paşanın kızı olması sebebiyle Fatma Aliye'nin bu dergide yazması dergiyi önemli kılan bir diğer sebeptir.

<sup>8</sup> Ağuş-ı terbiye (Osm.): terbiye kucağı



alanda kadın olarak kendilerine sunulan hakların erkek egemenliğini sürdürecektir haklar olduğu (Çiçek vd. , s. 280) görülmektedir.

Bir diğer toplumsal role dair çıkarım yapılacak dergi ise *Kadınlar Dünyası* dergisidir. Dergi 1913-1921 yılları arasında yayımlanan Müdafai Hukuk-ı Nisvan Cemiyetine mensup kadınlar tarafından desteklenen sahibi Ülviye Mevlan olan ilk 100 sayısı günlük sonradan haftalık olarak yayımlanmaya devam eden doğrudan kadın haklarını savunma amacını gütmektedir (Sancar,2017, s. 94). “*Kadınlar Dünyası* kadınlara hitap eden ve yazarları kadın olan önemli sosyal olaylarla birlikte, edebi konular, şiir, hikâye, sohbet, kadın hakları, dil, müzik, tiyatro ile ilgili yazılar ve röportajlar yer almakta olan bir dergidir. Dergide günümüz için normal sayılmakla birlikte zamanına göre oldukça ileri kabul edilebilecek Avrupa Tarzı giyinmiş kadın resimleri bulunmaktadır” (Kurnaz,1991, s. 89). Tüm bu dergilerde kadınların hem devlet hem erkekler tarafından ayırım yapılmadan muamele görme arzusu kadınların haklarının verilmesi için gerekli adımların atılması taleplerinin işlendiği görülmektedir (Sancar,2017, s. 94). Dönemin toplumsal yapısını şekillendiren ve kadınların örgütlenmelerini sağlayan derneklerinin ise dört önemli özelliği olduğu görülmektedir.

“Birincisi kurucuları kadın olan ve amaçları kadın haklarını savunmak ve elde etmek olan Müdafai Hukuk-i İsfan Cemiyeti gibi dernekler, İkincisi kurucuları kadın olan ve toplumsal yardımı amaç edinen Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti gibi dernekler, Üçüncüsü yine kadınların kurduğu ve amaçları kadının toplumda yer edinmesini sağlayan Osmanlı Hilal-i Ahmer Heyeti gibi dernekler ve Dördüncüsü çeşitli amaçlar doğrultusunda bir çatı altında toplanan ve amaçları siyasi kuruluşlara yönelik kurulmuş cemiyetlere üye olmak yoluyla cemiyet hayatına dahil oldukları Türk Ocakları gibi derneklerdir” (Özkiraz ve Arslanel,2011, s. 7).

Kurtuluş savaşı döneminde mitingler düzenleyen, Dernekler kurarak örgütlenen, cephe için malzeme üreten, cepheye savaşan askerlere erzak su mühimmat taşıyan, cepheye yaralanan askerlere hastabakıcılık yapan, cepheye düşmana karşı fiilen savaşan Türk kadını bu dönemde de yayın yapan dergi ve gazetelere<sup>9</sup> (Aydın,2015, s. 92) benzer şekilde romanlara<sup>10</sup>(Belkis ve Kankaytsın,2018, s. 139-142) sahiptir. Cumhuriyet döneminin ise kadına bakışını Atatürk’ün şu sözleriyle özetlemek mümkündür:

”Şuna inanmak lazımdır ki dünya üzerinde gördüğümüz her şey kadının eseridir. Toplumun başarısızlığının asıl sebebi kadınlara karşı olan bilgisizlikten ileri gelir, bir toplumun bir organı faaliyette iken diğer organı işlemez ise o toplum felç olur” (Doğramacı,1993:96-97’den akt. Aydın,2015, s. 92).

Atatürk’ün bu sözlerine istinaden toplumsal alanda yapılan reformlarda (haklar vb.) kadının önemli bir sembol olarak görüldüğü ve toplumsal perspektifte eşitsizliğin giderilmesi noktasında önemle üzerinde durulması gereken bir modernleşme sorunsalı olduğu görülmektedir. Modernleşme gayesiyle yapılan bir dizi yeniliğin ise bu noktadan hareketle uygulamaya koyulduğu söylenebilmektedir.

Meşrutiyet döneminde hâkim ideoloji kadının özgürleşmesine ve kadının aile içindeki konumunu pekiştirmeye yönelikken Cumhuriyet döneminde ise benzer bir yönelimle kadın alanında özgürleştirici çabalar, kadının toplumsal hayata katılımı ve kadının haklar alanında eşitliği çıkarılan yasalarla desteklenmiştir. Fakat tüm bu haklara rağmen “cumhuriyetin kurucu yıllarında yönetici konuma gelen erkeklerle aynı modernleşme mücadelesinde önemli sayıda kadın yer almış veya bu kadroları desteklemiş olmakla birlikte, bu kadınlar siyasi istikrarın temin edilmesi ve yeni devletin işler hale gelmesiyle birlikte etkin kademelere getirilmediği tabiri yerindeyse görünmez olup ortadan kayboldukları” dikkat çekmektedir (Sancar,2017, s. 113). Her iki dönemde de kadın hâkim ideolojiyi yayma, değerleri benimsetme aracı olarak görülmektedir. Osmanlı döneminde bu aile kurumu aracılığıyla toplumu modernleştirme aracı bir meta iken, Cumhuriyet döneminde ise kadının ulus devlete birey yetiştirme aile kuran eş rolüne sahip cumhuriyet ideolojisini yaymakla görevli bir özne konumunda olduğu

<sup>9</sup>Türk Kadın (1917), Genç Kadın (1918), Genç Kadın (1919), Diyanet (1920), Hanım (1921), Yeni İnci (1921) (Aydın,2015, s. 92).

<sup>10</sup>HayalveHakikat(1891),Pakize(1895),Sefalet(1896)Dilharap(1896),Refet(1897),Ahretlik(1897),Bikes(1897)Muhallime(1898),Udi(1899),Le yayiiHayat(1899),ÇingeneKızı(1899),KüçükHikaye(1900),Dilfekar(1901),Münevver(1902),Heyula(1908),Raik’in Annesi(1909),Vazife(1909), Handan(1912), Yeni Turan(1912), Şermende(1913), Son Eseri(1913), Balıkçı Güzeli (1914), Şat Sahillerinde(1914), Balıkçının Hikayesi(1914), Mev’ud hüküm(1917), Gayya Kuyusu(1920), Deli(1922), Bir Günahkar Geceden Sonra(1922),Sisli geceler(1922), Ateşten Gömlek(1922),Yıkık Gönüller(1922),Hiçbiri(1922),Beyaz Kelebek(1922) Ahmed Ferdi(1922), Buhran Gecesi(1923) Saadet Adası(1924),Kalp ağrısı(1925), Leyla(1925), Hasret(1925), Kırık Kafesler(1925) Vurun Kahpeye (1926),Zeyno’nun oğlu(1926), Aşkımı Öldürdüm(1926), Altun Bey’in Kanlı Düğünü(1926) (Belkis ve Kaynatsın,2018, s. 142).



görülmektedir. Bu süreçte kurtuluş mücadelesine destek vermiş ve aynı zamanda kadın hakları konusunda da ciddi mücadeleler yürütmüş kadınlar siyasal haklar konusunda verilen mücadeleye rağmen 1924 anayasasıyla siyasal haklarına kavuşamadıkları, erkeklerle eşit vatandaşlar olarak kabul edilmeyip yeni kurulmakta olan devlet kurumlarının hiçbir kademesinde yer almayarak dışlandıkları görülmektedir.<sup>11</sup> Osmanlı'dan cumhuriyete geçen süreçte kadına yüklenen görevler yazılı eserlerde cumhuriyet sonrasında ise görsel medyanın yaygınlaşmasıyla yazılı eserler ve görsel medyada işlenmektedir. O dönemde kaleme alınan sanat eserlerinde kadın karakterlerin yaratılmak istenen özelliklere büründürüldüğü görülmektedir.

Tanzimat döneminde kaleme alınan romanlarda Tanzimat'ın gerçekleştirmeye çalıştığı sosyo-kültürel değişim romanlar üzerinden kadın ve erkek karakterler aracılığıyla işlenmektedir. Türk kadınının sosyal hayattaki değişme gelişmesinde önemli rollere sahip romanlar Tanzimat yazarlarının kadının hem kendisini yetiştirerek iyi bir ev hanımı olması hem de çocukların terbiyesindeki önemli rolüne ve kadınların eğitimine vurgu yapmışlardır. Örneğin Namık Kemal'in Tasvir-i Efkâr'ı kadın eğitimine vurgu yapmaktadır. "Tanzimat romanlarında Türk kadınına Avrupa kadın tipinin örnekleri (Fransızca öğrenmek, Piyano çalmak gibi Batılılaşma örnekleri) sunulur. Felatun Bey ve Rakım Efendi, Acayip-i alem Türk kadını hakkında tasvirlere, Taaşuk-u Talat ve Fitnat, İntibah, Yeryüzünde bir melek evlilik kurumu ve kadınlar üzerinden tasvirlere yer verilir. Dürdane Hanım Jön Türk Romanlarında kadının eğitimi vurgulanarak eğitilmiş kadın tipi tasvir edilir" (Karabulut,2013, ss. 49-54). Tanzimat dönemi romanlarında sosyal konular işlenmekle birlikte roman olay örgüleri ise çoğunlukla İstanbul çevresinde geçmektedir. "Namık Kemal'in İntibah romanı ise ilk defa kendine özgü huyları, sosyal durumu ve duygularını açıklamasıyla bir kadın tipi ortaya çıkarmıştır. Tanzimat dönemleri romanlarının ataerkil ideoloji toplumun tüm kurumlarının işleyişiyle kadını ikincilleştiren, değersiz kılan bunun doğal ve kaçınılmaz olduğunu iddia eden rollerle işlendiği görülmektedir" (Şeker,2017, s. 643).

Milli mücadele dönemi romanlarına bakıldığında ise kadın temsili güçlü, fedakar, savaşçı bir kimlikle anlatılmıştır. Vurun kahpeye, Ateşten Gömlek, Çalıkuşu, Dikmen Yıldızı, Yeşil Gece, Yaban, Sodom ve Gomore, Kurtuluş Esir Şehrin Mahpusu, Kalpaklılar, Dolu Dizgin Yorgun Savaşçı, Küçük Ağa, Bozkırda Sabah, Milli Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü gibi romanlarla kadınlar milli mücadeleye destek veren, mitingler düzenleyen, istihbarat sağlayan, Kuva-i Milliye'nin saklanması ve Anadolu'ya geçmesine yardım eden, cephelelerde hemşirelik yaparak sağlık alanında katkı sağlayan, lojistik ve askeri alanda katkı sağlayan figürler olarak işlenmiştir (Altınkaynak,2004, ss. 15-65).

Cumhuriyet dönemine bakıldığında ise cumhuriyetin ilk yıllarında değişen kadın imajını tanımlamak için "Cumhuriyet kadını" teriminin kullanılmasıyla birlikte kadınlara bu terime ek olarak bazı imaj ve roller yüklenmekte olduğu görülmektedir. Bu dönemde kadınlardan modern hayatla birlikte geleneksel rollerini sürdürmeleri beklenmektedir. "İş hayatında eğitilmiş profesyonel kadın, kulüpler topluluklara katılan sosyal kadın, uygun eğitim terbiye almış anne, balolarda dans eden erkeklerle birlikte eğlenen feminen kadın vb. kendisinden roller beklenen kadın tasvir edilir. Bu rollerden ilk üçü Osmanlı dönemi tecrübe edilmişken sonuncusu ise yenidir. Kadından bu rollerinin tamamını icra etmesi beklenmekte ve aynı zamanda ailenin itibarını namusunu koruyan ahlaki davranışsal değerlerle sınırlar koyulmaktadır" (Acun,2007, s. 92). Tüm bu beklentiler ise edebi eserlerde yaratılan kadın karakterlerde işlenmektedir. Kadın bu dönemde modernleşme söylemleriyle kamusal roller, istihdam hayatına geniş katılım elde etse de asli kimliği, yuvayı kuran çocuk yetiştiren anne ve kocanın karısı biçiminde tanımlanmaya devam etmektedir.

"1910-1930 arası dönemde romanlara bakıldığında Anadolu Köylü Kadın temasının sürekli tekrarlanan tema olarak işlendiği görülmektedir. Aynı şekilde Acımak, Ankara, Çalıkuşu, Yaprak Dökümü, Kızılıcak Dalları, Fatih Harbiye vb. romanlarda kocasına sadık olup erkeğin sadakatsizliğini affeden, yeni düzen kurma gücüne sahip, iradeli eşini seçebilen, vatanı için her türlü görevi yapmaya hazır, sosyal yardım işlerinde çalışmayı anlamlı bulan, modernleşmeyi çalışma üretme paylaşma olarak algılayan, halkla kaynaşabilen, aykırı düşmeyen, anlamsız hürriyet istemeyen, erkeğe muhtaç olmayıp ondan bir şey beklemeyen ideal kadın tipi tasvir edilmektedir" (Şeker,2017, ss. 645-646).

<sup>11</sup> "Örneğin Halide Edip, Nezihe muhittin Türkçü ve milliyetçi hareketin önemli isimleri olmakla birlikte yeni devletin yönetim kadrolarında yer alamayan kadınların önde gelenlerindendir" (Sancar,2017, s. 113).



Cumhuriyet döneminin kadına biçtiği aile kuran ev içi düzeni sağlayan rollerden, meslekler edinerek ev içinden kamusal hayata katılımı sağlayan eşit vatandaş rolüne doğru evrildiği görülmektedir. Bu dönemde reformların toplumsal yapıdaki değişimi olumsuz etkilediğini düşünenler bulunmaktadır. Bu karşı çıkışı ise “toplumun manevi tarafını temsil eden, geleneklerin manevi değerlerin, geleceğe aktarıcısı kadının” rollerindeki değişimin ev içi geleneksel rolleri bozacağı görüşüne dayandırmaktadırlar (Akpınar ve Gülboy,2023, s. 52). 1950 ve sonrası döneme bakıldığında ise benzer temaların devam ettiği görülmektedir. Bu dönemde Köy ve Anadolu temalarının Türk romanlarında geniş yer bulmasının Cumhuriyetten önce başlayan Milli Edebiyat akımının etkisi olduğu görülmektedir (Güler,2012,s.73). “1950-1970 yılları arasında roman yazarlarının öncelik verdiği konuların başında köy ve köylünün sorunları gelmekle birlikte Tanzimattan süregelen köylü sorunlarının merkez odaklı bakış açısıyla ele alınarak aydının güdümüyle romanların ele alındıkları bu sebeple karakteristik köy romanlarının henüz ürün veremedikleri görülmektedir” (Börekçi,2014, s. 248).

Dönemin konjonktürel koşulları tarımda yaşanan reformlar, sanayileşmenin sonucunda iş gücü azalımı ve kente göçlerin başlaması vb. gelişmelerin sonucu işlenen konuların köy, göç, kentleşme, Anadolu gibi temalar etrafında şekillenmesine olanak sağlamıştır. Bu dönemde “edebiyatta köy üzerinde sınıfsal eşitsizlik konusunu işleyen toplumsal gerçekçilere enstitü çıkışlı yazarların da eklenmesi ile köy romanlarının iki koldan yürümeye başladığı, köye dair izlenimlerin düşüncelerin yazıldığı görülmektedir” (Kaplan,1997,s.136-137’den akt. Ünser, 2021, s. 712). Bu dönem yazarların köyden kente göç, öğretmen, köylü ve ağa ilişkisi gibi konuları<sup>12</sup> incelemekte oldukları görülmektedir.

“1960’lı yıllardan 1970’lerin ortalarına kadar farklı sınıflardan kadın tiplerinin film anlatılarına<sup>13</sup> konu oldukları ya da anlatılan öykünün merkezinde oldukları görülmektedir. Bunlar köylü-kasabalı-kentli ya da kentte ama kentin gecekondu bölgesinde yaşayan alt-orta geleneksellikte çağdaşlığa geçişte arada kalmış kadınlardır. Bu kadınların bir kısmı son derece sessiz, boyun eğen, kaderci; bazıları ideal eş, ev kadını, anne, abla; bazıları çok fedakâr hizmet ruhu gelişmiş, bazıları bir erkeğin (koca, baba, ağabey) baskısı altında, bazıları ise törelerin ahlaki değerlerin baskısı altında kısırlanmış çaresizliklerini yaşarken, bazıları yoksullukla mücadele eden, bazıları sürekli dayak yiyen ya da şiddete maruz kalan ve benzeri roller üstlenmiş kadınlardır. Farklı sınıflara ait olmalarına rağmen “kadın olmanın gerekleri” ya da kadınlık rolü, filmlerde her sınıfta kadının bu rolleri algılamasına uygun düşmekte her kesimde bu roller sınıf engelini aşarak yaygınlık kazanmaktadır...Bu dönemde Türk Sinemasında kültürel bir biçim olarak kadın olmanın anlamları üretilmeye çalışılmış ve seyirciye sunulmuştur” (Künüçen,2001, s. 56)

Osmanlıda kadın ev içi alana ait mahrem bir varlık iken, Tanzimatla birlikte hak taleplerinde bulunan dernekler kuran dergiler çıkaran kamusal alana dahil olmaya çalışan bir role büründüğü görülmektedir. Cumhuriyetle birlikte ise ulus kimliği inşa sürecinde kadının aile kurucusu, meslekler edinerek kamusal alana dahil olan etken konumda sınıflandırıldığı her dönem farklı rolleri bünyesinde barındırarak değiştiği söylenebilmektedir.

#### 4. 1956-1979 DÖNEMİ TOPLUMSAL KOŞULLAR

Derginin içeriğine bakıldığında çoğunlukla belirli temalar ekseninde konu içeriklerinin yer aldığı görülmektedir. Derginin yayın yılına başladığı 1956 yılı, Adnan Menderes hükümetinin Basın kanunu, Kıbrıs sorunu, değiştirilen seçim kanunu, laissez-faire uygulamaları, Enosis ile anıldığı döneme tekabül etmektedir. Çok partili hayata geçişten sonra yayın hayatına başlayan dergide dönemin 1956-1976 arasındaki konjonktürel koşullarının izlerine rastlamak mümkündür. Findley (2017) Demokrat Parti iktidarını ısrarla iktidara gelmeden önce anti-demokratik yasaların kaldırılmasını talep eden geldiğinde bunları kaldıracağı izlenimi veren fakat 1951’e geldiğinde çoktan sözünden dönüp bu yasaları muhalefetin canına okumak için kullanan parti olarak tanımlamaktadır (s. 306). “1954

<sup>12</sup> Dönemin önemli yazarları ve eserlerinden bazıları ise şu şekildedir. Yaşar Kemal-Teneke-Orta Direk, Orhan Kemal-Baba evi-Avare Yıllar, Fakir Baykurt-Kara Ahmet Destanı-Kaplumbağalar, Kemal Tahir-Sağirdere- Körduman, Nezihe Meriç-Korsan çıkmazı (1961), Peride Celal-Üç Kadının romanı(1954),Yusuf Atılğan, Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, ,Emine İşinsu-küçük dünya, Adalet Ağaoğlu-Ölmeye yatmak (1973) ...

<sup>13</sup> Kırık Çanaklar (1960),Yasak Aşk(1961),Seni Kaybedersem(1962),Acı Hayat(1963)Gurbet Kuşları(1964),Sana Layık Değilim(1965),Ağlayan Kadın(1967),Ana(1967),Vesikalı Yarım(1968)Seninle Ölmek İstiyorum(1969)... (Künüçen,2001, s. 56).





seçimlerinden Menderes'in galip çıkması ve büyük zaferinden sonra uyguladığı tek adam politikaları<sup>14</sup>, CHP'nin muhalefet etmekteki etkinsizliği, artan enflasyon, mal kıtlığı, yükselen fiyatlar karaborsacılık dönemin enflasyon ve vurgunculukla geçtiği çıkarımı yapılmasını sağlamaktadır" (Ahmad,2015, ss. 67-72). Çok partili hayata geçiş denemelerinde Demokrat Partiden duyulan hoşnutsuzluğun partiye karşı muhalefet seslerini arttırdığı görülmektedir. "1954 seçimleri sonrası Mecliste etkili bir muhalefete meydan bırakmayacak hakimiyet kuran DP kendi saflarında bir muhalefetin doğmasına sebep olduğu ve parti liderlerinin buna gitgide demokratik olmayan şekilde cevap vermeye çalıştığı söylenebilmektedir" (Findley,2017, s. 307). 5 Eylül 1955'te Demokrat partiden ayrılanların Hürriyet partisini kurdukları görülmektedir. Bu dönem ekonomik durumun kötü olması ve demokrasiden uzaklaşılması dikkat çeken özelliklerdendir.

"Bozulan ekonomik durum savaş sebebiyle başvurulmuş milli koruma kanununun tekrar 6 Haziran 1956'da yürürlüğe konulmasını sağlanması,4 Ağustos 1958'de ekonomiyle başa çıkamayan Menderes'in bir istikrar programı uygulamaya karar vermesi ve Türk lirasının de facto devalüe edilmesi sağlamıştır. Menderes bu ödünle birlikte Türkiye'nin müttefiklerinden hükümetinin mali durumunu güçlendiren ve muhalefet tarafından Batılı güçlerce Menderes'e can simidi olarak nitelenen 359 milyonluk kredi haberi gelmiştir. Aynı dönemlerde 14 Temmuz 1958 devrimi yapılmış ve bu devrim halk desteğini arkasına alan askeri darbe konusunda demokrat partide bir devrim fobisi yaratmıştır. Bu dönemde yoğun baskı altında olan Hürriyet partisi ise kendisini feshederek CHP'ye katılmıştır" (Ahmad,2015, ss. 67-73-86).

Ekonomik hayattaki bu olumsuzlukların toplumsal hayatın her alanına sirayet ettiği görülmektedir. Türkiye'nin Amerika ile anlaşarak onun kültürel ve ekonomik hegemonyası altına girdiği Marshall yardımlarından yararlandığı söylenebilmektedir. Dönemin toplumsal koşullarına bakıldığında ekonomik koşulların toplumsal koşulların paralelinde değiştiğini ve kültürün toplumsal ve ekonomik koşullardan etkilendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

"1960 yılına gelindiğindeyse partileri çıkmazdan kurtarmak için partiler üstü bir yönetim kurmak amacıyla gerçekleştirilen 1960 darbesiyle birlikte demokrat partinin kapatıldığı ama siyasi ve sosyoekonomik alanda hiçbir değişim yapılmadığı görülmektedir" (Ahmad,2015, s. 192).

"Cumhuriyet döneminin ilk koalisyonu Adalet Partisi ve CHP koalisyonu ise bu döneme denk gelmektedir. 1969'a genel seçimlerine gidilirken Türkiye siyasi ve ekonomik açıdan gitgide kötüye gitmektedir. Adalet Partisi oyları yüzde 46'a düşmesine rağmen Demirel başbakanlığa devam etmektedir. Aynı zamanda Türkiye bu dönemde solun etkin olduğu dönem içindedir. ABD'nin Vietnam savaşını genişletmesi (1965), Çin kültür devrimi (1966), Che Guevara'nın Bolivya'daki eylemleri (1967) gibi olaylar Türkiye'de solun yükselişine sebep olmuştur ve bu yükseliş istikrar bozucu bir sarmalın oluşmasına yol açarak 1971 askeri müdahalesiyle son bulmuştur.1971-1973 ordunun iktidarı doğrudan devralmayıp sivil siyasetçilere ne yapması gerektiğini söylediği bir dönem olmuştur. 1973 sonrası dönem hükümetin güvenlik sağlama becerisinin azaldığı bir dönem olmuştur. Şiddet olaylarında ölenlerin sayısına bakıldığında bu oranın 1977'de 231 kişi olduğu, 1980 darbesi öncesi ise kişi sayısının 2812'e yükseldiği görülmektedir" (Findley,2017, ss. 310-314)

Çalışmada ele alınacak *Hayat Mecmuası* 1979 yılında yayın hayatına son vermiştir bu sebeple tarihsel dizilim 1979 ile sınırlandırılmıştır.

## 5. HAYAT MECMUASININ ÇÖZÜMLENMESİ

### 5.1. Hayat Mecmuasının İçerik Analizi

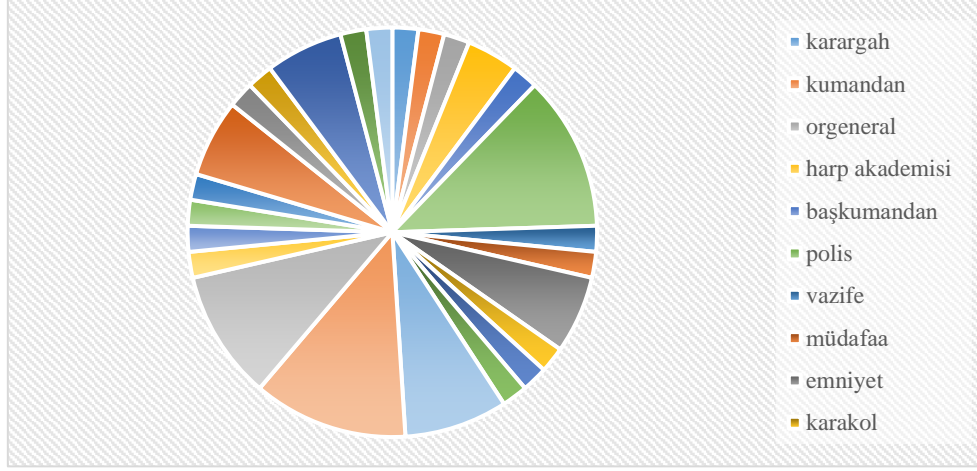
Haftalık olarak yayınlanan ilk sayısı 6 Nisan 1956 tarihinde çıkarılan mecmuanın son sayısına kadar olan sayıları üzerinden yapılan analizde belirli temalar belirlenmiştir. Dergi üzerinden yapılan analiz sonrası kullanılan kelimeler sınıflandırıldığında 219 alt tema bulunmuştur. Bu temalar kendi aralarında gruplandırılarak kategori

<sup>14</sup> 1954 seçimlerinden sonra Menderes'in verdiği demeç şu şekildedir:" Şimdiye kadar ben siz gazetecilere danışmaya değer veriyordum. Acaba ilaç diye aspirin mi yoksa optalideon mu kullanmak münasıptır diye fikrinizi soruyordum Halkın coşkunun güveni şimdi şunu belli ediyor ki danışmaya ihtiyacım yoktur" (Ahmad,2015, s. 68).



analizi yapıldığında 9 farklı üst tema olduğu görülmektedir. Kadın konulu temalarınsa sadece 2 tema içerisinde toplandığı görülmektedir. Çalışmada bu iki tema üzerinde analizler yapılacak diğer temalar göz ardı edilerek örneklem daraltılacaktır. Silahlı Kuvvetler, Karargâh, Kumandan, Orgeneral, Harp Akademisi, Başkumandan, Polis, Vazife, Müdafaa, Emniyet, Karakol, Komiser, Harekât, Harbiye, Komite, Birlik, Teğmen, Mermi, Cop, Silah, Bomba, Hava kuvvetleri, Müttefik, Telsiz, Uçak terimleri **Askeri tema** adı altında kategorize edilecektir.

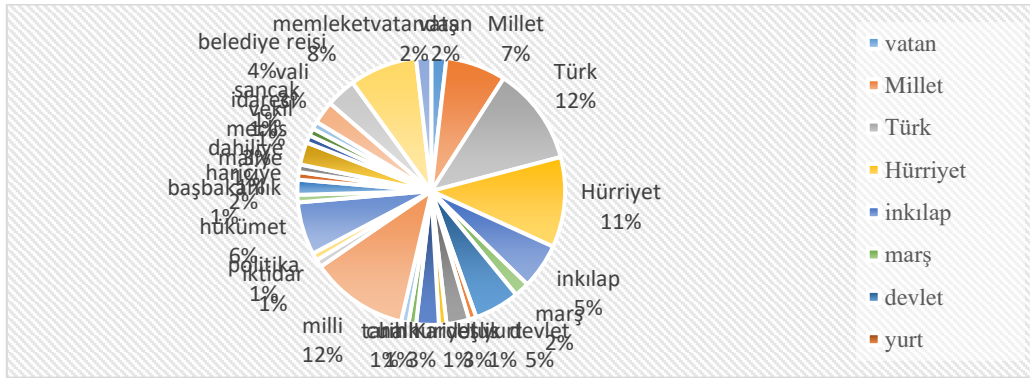
Şekil 2. Askeri Tema



Tabloda belirtildiği gibi dergi Harp akademisi, Polis, Harbiye, Komite, Birlik, Bomba, Silahlı kuvvetler gibi temaları yani “Devletin Baskı Aygıtlarını” sıklıkla işlemektedir. Derginin kapağında yer alan askerlerin geçit törenine ait bayraklı fotoğrafları ordu, silahlı kuvvetler, vatan, bayrak kavramlarına vurgu yapıldığının göstergesidir.

Vatan, Millet, Türk, Hürriyet, İnkılap, Mars, Devlet, Yurt, Ulus, Kardeşlik, Cumhuriyet, Halk, Tarih, Milli, İktidar, Memleket, Milli, Sancak Dost, Komşu, Dünya, Barış, Münakaşa, Mücadele, Politika, Prensip, Hükümet, Başbakanlık, Hariciye, Maliye, Dahiliye, Meclis, Vekil, İdareci, Vali, Belediye Reisi terimleri ise **Devlet-Millet** teması adı altında kategorize edilecektir.

Şekil 3. Devlet Millet Teması

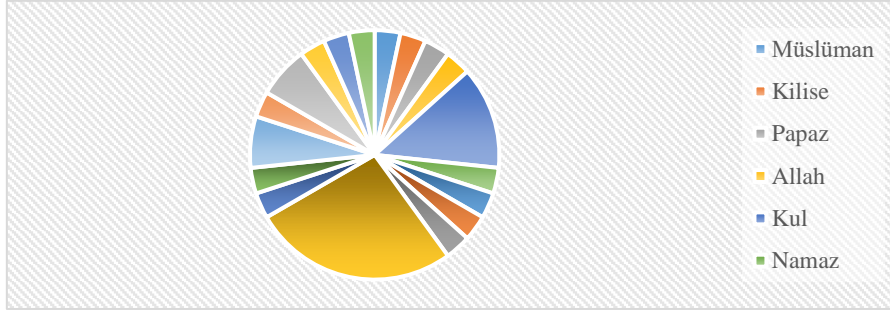


Dergide Millet, Türk, Hürriyet, İnkılap, Devlet, Milli Hükümet, Memleket kavramlarına sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Milli kavramı neredeyse her sayfada gözlemlenebilmektedir. Bu kavrama yapılan vurgunun, marşların, şehitlerin fotoğraflarının yayınlanması ulus devlet ideolojisinin üretilmesi bireylere benimsetilmesi amacıyla yapıldığı söylenebilir.

Müslüman, Kilise, Papaz, Allah, Kul, Namaz, Mübarek, İman, Aziz, Diyanet, Din, Ayet, Huzur, Gönül Şeref, Kalp, İrfan, Vicdan terimleri ise **Din** teması adı altında kategorize edilecektir. Tablodan anlaşılacağı üzere dergide Diyanet kavramına özellikle vurgu yapılmaktadır.

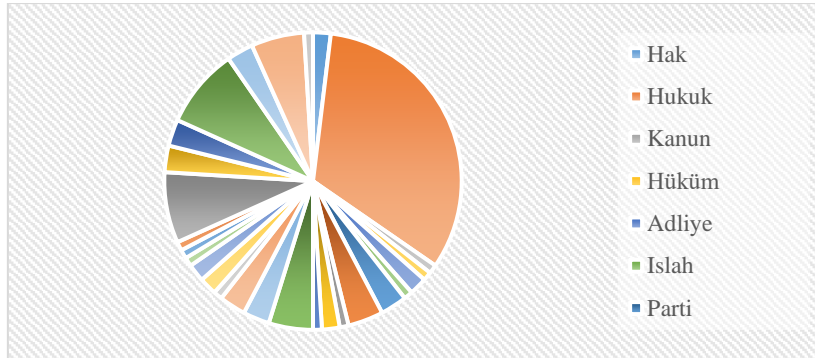


Şekil 4. Din Teması



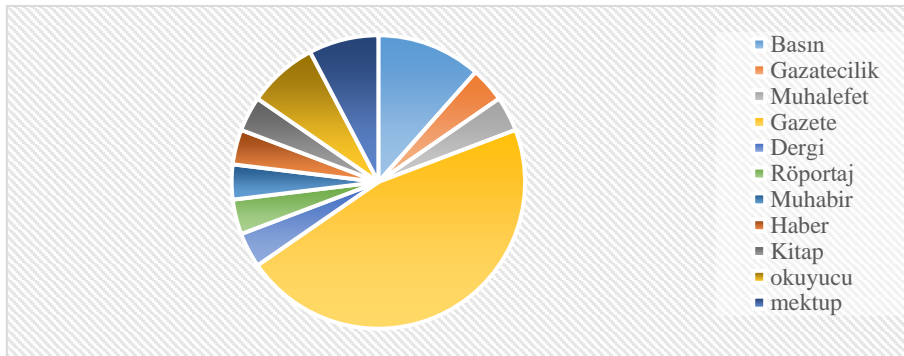
Hak, Hukuk, Kanun, Hüküm, Adliye, Islah, Mahkeme, Siyasi, Politikacı, Adalet, Ceza, Tahkikat, Parti, Mahkûmiyet, Cezaevi, Tahliye, Dava, suç, Soruşturma, Hâkim, Hapis, Anayasa, Heyet, Komisyon, Demokratik, Anti-demokratik terimleri **Hukuk** teması adı altında gruplandırılacaktır. Dergide Hukuk kavramı en fazla vurgulanan kelime olmakla birlikte hapis, anayasa, heyet ve komisyon, mahkeme kavramlarına da sıklıkla rastlanmaktadır. Devletin baskı aygıtı olarak nitelendirilen mahkemeler ve hâpishanelerin (Althusser,1971)<sup>15</sup> özellikle vurgulanması, dergide tutuklanan veya mahkûm olan kişilerin haberlerinin fotoğraflarının ve özgeçmişlerinin yayınlanmasının bireyler üzerinde baskı yaratmakta olduğu ve egemen ideolojinin rızaya dayanmadan benimsetilmeye çalışıldığı söylenebilmektedir.

Şekil 5. Hukuk Teması



Basın, Gazetecilik, Muhalefet, Gazete, Dergi, Röportaj, Muhabir, Haber terimleri ise **Basın** teması adı altında kategorize edilecektir. Tabloda görüleceği üzere gazete en sık kullanılan tema olmakla birlikte basın temasının hürriyet temasıyla, gazete temasının ise röportajlarla birlikte kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Şekil 6. Basın Teması



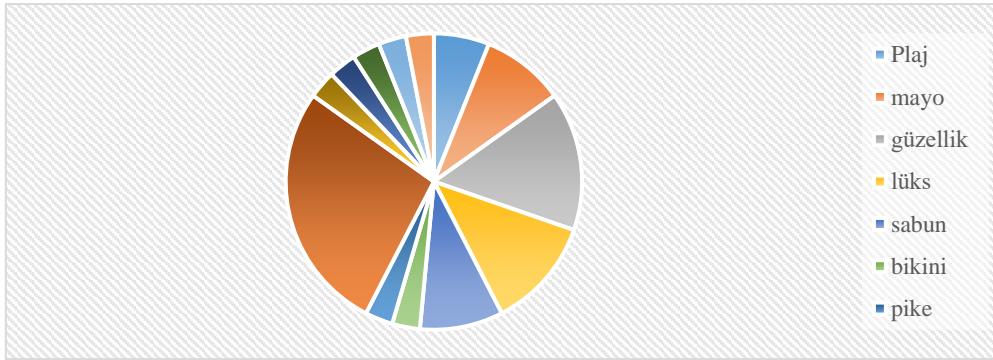
<sup>15</sup>Devletin ideolojik aygıtları ve özne konumları Althusser,1971 (Smith; Riley,2016,s. 84)

Plaj, Mayo, Güzellik, Lüks, Sabun, Bikini, Pike, Merhem, Saç, Esmer, Sarışın, Kızıl, Aile, Mutfak, Margarin **Kadın teması** olarak adlandırılmaktadır. Dergi kadın, güzellik, moda, pratik bilgilere oldukça fazla yer ayırmakta bu bölümleri kategorilere ayırarak yayınlamaktadır. Pratik bilgilerin yer aldığı Hayat Bilgisi köşesi, moda da değindiği Plaj Kıyafetleri ve Mayolar bölümü, sosyal problemlere hikayeler ve görsellerle yaklaşılana Aşk Uyanınca Bölümü<sup>16</sup>, Reklamların ünlü Hollywood yıldızlarıyla yapıldığı ve bu yıldızlarla ilgili röportajların paylaşıldığı bölümler, Kadınlara yönelik Yıldız Falınız Diyor ki? bölümü kadınların etkin olarak yer aldığı bölümlerden bazılarıdır. Kadın teması ağırlıklı olarak “saç” teması üzerinden işlenmektedir. Tarak kullanım şekilleri saç rengine uygun kıyafet tavsiyeleri bu temanın başlıca kullanıldığı alanlardır.

Dergide verilen reklamlarına ağırlıklı olarak kadın figürlere yönelik ürünler olduğu ve kadın figürlerin reklamlarda sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Örneğin “Ufa Mutfak<sup>17</sup> Margarin” reklamında “Bütün aile Ufa’yı tercih ediyor” (Sayı:24, s. 8) sloganıyla iki kadın figür reklamda kullanılmaktadır. Aile kavramıyla bu kavramın temsilcisi olarak görülen kadına vurgu yapılmaktadır. Bu reklamla geleneksel kadın rolü aile, iyi ev kadınlığı gibi toplumsal cinsiyetçi yönelim (Dökmen,2017,139) işlenmektedir. Kadınlara yönelik bir ürün olan margarin, “Kocanızın her gün eve böyle gelmesini istersiniz değil mi? O halde hazırlayacağımız güzel yemekleri nefis olan Ufa nebati margarin” ile pişirmeyi bir kerre tecrübe etmelisiniz şeklinde teşvik edilmektedir. (Sayı:6 s.24, Yıl:1960)

Benzer şekilde “Pan-Am Jetleri”<sup>18</sup> reklamında reklam görseli olarak modern bir kadın figürünü temsil eden bir hostes kullanılmaktadır. Benzer şekilde “Lünet Gözlük Mağazası”<sup>19</sup> reklamında “Aradığınızı Bulacağınız Mağazadır” sloganıyla gözlüklü bir kadın figür kullanılmaktadır. Puro Tuvalet Sabunları, Havaiiland krem ve pudraları, Ankara makarnası, Vitamol Kremleri, Pereja parfümleri, Lüks tuvalet sabunları, Sana margarin, Scherk Yüz Losyonu, Quink dolma kalemleri vd. kadın figür kullanılan diğer reklamlardandır.

Şekil 7. Kadın Teması



Fotoğraf, Sergi, Sanatçı, Şarkıcı, Festival, Kanun, Ut, Saz, Caz, Müzik, Sanayi-i nefise Nefise Mektebi, Sanatkâr, Resim, Sanat, Hollywood, Şöhret, Akademi, Radyo, Sinema terimleri **sanat teması** adı altında kategorize edilecektir. Dergide sanat üst teması ise kadınlar üzerinden işlenmektedir. Örneğin “Ut ve Kanunla caz çalınabilir” adlı röportajla bir kadın sanatçı “sevimli” olarak tasvir edilmekte, sanatçının röportajıyla birlikte şarkı söylerken çekilen görselleri yayınlanmaktadır. Kadınlığın temel unsurları olarak görülen cinsiyetçi roller ve bunlara ilişkin değerler (sıcakkanlı, yumuşak huylu, güler yüzlü, hamarat, düzenli, fedakâr vb.) sanatçıyı tanımlarken sevimli ifadesiyle kullanılmıştır (Kümbetoğlu,2016:47).

Benzer şekilde Hollywood starlarıyla reklamlar yapılmakta onların hikâyeleri paylaşılmakta, röportajları fotoğraflarıyla birlikte yayınlanmaktadır. Dergide ünlü ressam İbrahim Çallı'nın ve dönemin ünlü aktristi Bridget

<sup>16</sup> Aşk Uyanınca Bölümünde evden kaçan bir kızın ailesi tarafından özlemle karşılanması anlatılmakta toplumsal bir problemin nasıl uzlaşıyla çözüleceği konusunda ders verilmektedir.

<sup>17</sup> Mutfak

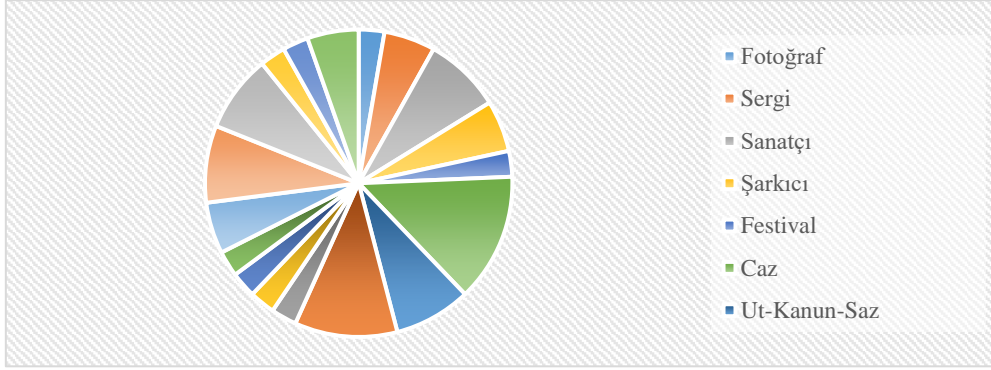
<sup>18</sup> Panam Jetleri (Sayı:24,s.22, Yıl 1960) Ek 1

<sup>19</sup> Lünet Gözlük Mağazası reklamı (Sayı:49,s.30,Yıl 1960) Ek 2



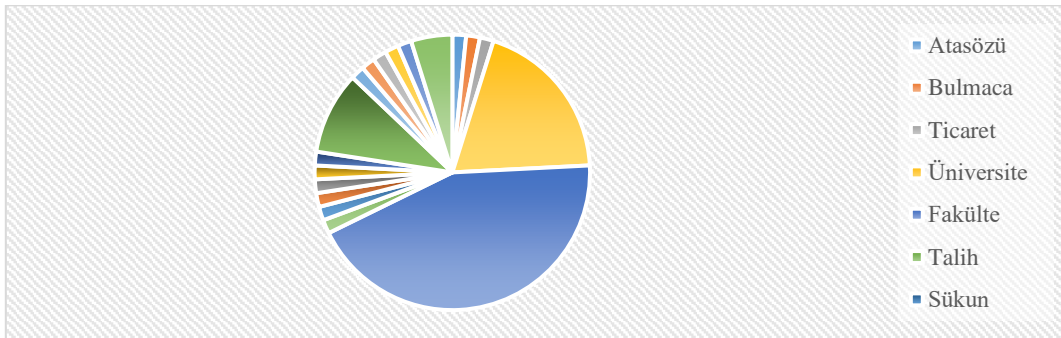
Bardot'un hayat hikayesi de yer almaktadır. Derginin toplam dokuz sayfasının kadınlara yönelik haberlerle dolu olduğu görülmektedir.

Şekil 8. Sanat Teması



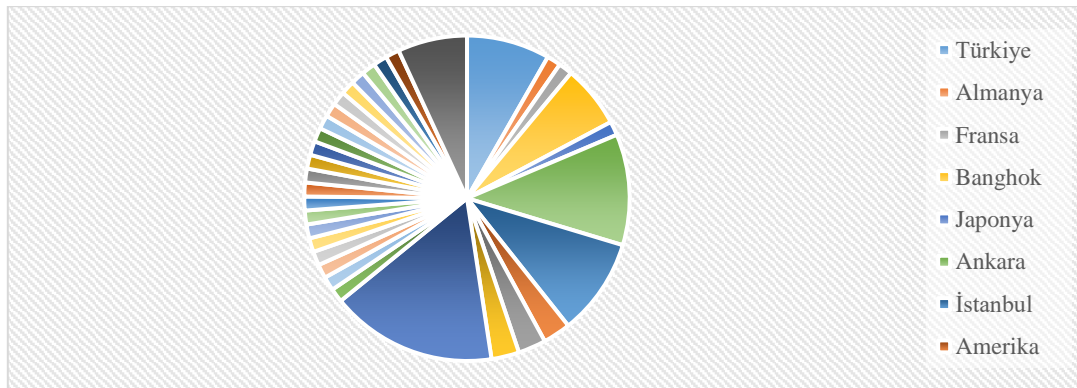
Atasözü, Fıkra, Ticaret, Üniversite, Fakülte, Hayvanlar (devekuşu, köpek, civciv, kobra, şempanze), Bulmaca, Talih, Sükûn, rakı, meyhane, konyak, viski, ihtiyar, kahve, çiftçi, kolej takımı, medeni, eyalet, kasaba, köylü **karma tema olarak** kategorize edilebilir. Dergide düzenli bir şekilde atasözü ve fıkra köşesi bulunmakta ayrıca "Hayvanlarla Baş başa" adlı bir sayfa yer almaktadır.

Şekil 9. Karma Tema



Türkiye, Almanya, Fransa, Banghok, Japonya, Ankara, İstanbul, Amerika, Alman, Amerikan, İngilizce, Fransızca, Rusça, Tahran, Honkong, Kalküta, Rangoon, Tokyo, Honolulu, U.S.A, Yeni Delhi, Roma, Paris, Münih, Frankfurt, Londra, Newyork, Grönland, Meksika gibi terimler ise **ülke şehir ve dil teması** adı altında kategorize edilecektir.

Şekil 10. Ülke Şehir Dil Teması



Dergide bulunan 9 temadan sadece ikisinin kadınlarla ilgili olduğu derginin toplam dokuz sayfasının kadınlara yönelik hazırlandığı söylenebilmektedir. Reklamların tamamında kadın figürler kullanılmaktadır. Kadınlara



yönelik moda, güzellik alanında ve günlük yaşamda kullanacakları pratik tavsiyeler verilmektedir. Plaj modası fotoğraflarla tanıtılmakta dönemin kadın problemlerinden “evden kaçma” sorununa yönelik hikâyeler fotoğraflarla birlikte öğüt verici diyaloglarla işlenmektedir. Modern kadının nasıl olması gerektiği Hollywood yıldızları aracılığıyla anlatılmaktadır. Reklamlarda ve dergide yer alan diğer alanlarda sıklıkla cinsiyetçi kalıp yargıların kullanıldığı, kadının geleneksel rolü olan evlilik, aile, iyi ev kadınlığı gibi konuların sıklıkla tekrarlandığı görülmektedir.

## 5.2. Dergide Toplumsal Cinsiyet, Dil ve Kültür Alanında Söylem Çözümlemesi

Dergi haberlerinde yer alan haber başlıklarının ve metinlerinin belirli bir söylem ve anlama ilişkin kodlamalar kullanarak sunulduğu ve dil, kültür, toplumsal cinsiyet kalıplarını kullanarak pekiştirdiği kabul edilmektedir. Dil, toplumsal rol ve kimlikler, ekonomik ve kültürel koşullar, cinsiyet farklılıklarını algılama düşünme vb. etkilerle biçimlendirmektedir. Dergi haberleriyle karşılaşan tüketicilerin (okuyucuların) toplum içindeki deneyimleri, algılamaları, meslek ve eğitim düzeyleri, sosyoekonomik koşulları vb. dili kullanma yetilerindeki farklılıkları söz konusu pekiştirmeyi etkilemektedir. Dildeki her göstergenin tek kavramı yansıtmadığından hareketle örneğin “hayat” denildiğinde okuyucuların zihinlerinde farklı imgelerin canlanması ve tanımlanması mümkün olduğundan zihinsel bir dil coğrafyasıyla karşılaşmaktadır (Olgundeniz ve Çatalcalı,2011). Bu sebeple dergi içindeki her söylemin her okuyucu için farklı anlamlar içerdiği söylenebilmektedir.<sup>20</sup> Benzer şekilde haber metinlerinde işlenen kadınsı ve erkeksi roller zaman içerisinde toplumsal olarak yapılandırılmıştır.<sup>21</sup>

“Toplumsal cinsiyet kadınlık ve erkekliği sosyal, kültürel ve psikolojik faktörler temelinde belirlemektedir (Kessler ve McKennai1978’den akt. Newman,2016,s.70). Bu ayırım erkek kadın arasındaki farklılığın sadece doğuştan getirilen ya da biyolojik bakımdan cinsel özelliklere bağlı olgular olmadığı, tersine bunların öğrenilen davranışlar olduğu hususunda bizleri uyarması bakımından önemlidir” (Lips,1993’den akt. Newman,2016, s. 70).

Toplumsal rollerin doğuştan kazanılmadığı içinde bulunduğumuz toplumun sosyal ve kültürel özellikleri tarafından yeniden biçimlendirildiğini ve dolayısıyla değişebileceğini ifade eden Eagly (2013) ve belirli kültür kalıplarının kadınlara zarar veren bir “güzellik miti” oluşturduğunu ifade eden Woolf (2002) gibi pek çok sosyolog toplumsal cinsiyetin toplumsal olarak yapılandırıldığına (Macionis,2017:332) inanmaktadır. Benzer şekilde ideal kadınlık tiplerinin güzellik anlayışlarının dönemsel olarak yapılandırıldığını somut olarak güzellik yarışmaları üzerinden ya da medyada yer alan reklamlar üzerinden gözlemlenebilmek mümkündür. Örneğin ideal kadın tiplerinin dönem dönem farklılaştığını ve güzellik yarışmalarının bu amaçla ideolojik bir araç olarak kullanıldığını ifade eden Eke’ye (2023) göre 1930’larda etine dolgun ama hımbıl olmayan, modern, bakımlı, kuvvet ve sıhhat vurgulu vücut yapısının 1950’lerde daha ince yine kuvvet ve sıhhat vurgulu ve daha halktan görünümü bir yapıya evrildiği görülmekle birlikte 1970’lerde ise diğer dönemlere göre daha fit bir vücut yapısı, duru bir güzellik anlayışının tercih edildiği ve güzellik kraliçesi olarak benimsendiği görülmektedir. Eke’ye göre seçilen güzellerin giderek daha fit ince bir vücut yapısına ve daha kemikli yüz hatlarına kavuştuğu ve kadınlığın timsali kabul edilen yuvarlak vücut hatlarının ise 1990’lara kadar devam ettiği görülmektedir (s. 158-163). İnceoğlu ve Kar ise (2016) son on yılda moda rüzgarının ideal bedenler konusunda ideal ölçülere yönelik trendler yarattığını bu trendlerin ise belirli kişiler nezdinde ideal vücut ölçülerini belirlediğini aktarmaktadır: “60’ların Twiggy’si ya da Julie Christie’si, 70’lerin Maria Schneider’i, 80’lerin Nastia Kinsky’si, 90’ların Julia Roberts’i 2000’lerin Angelina Jolie’si ideal vücut ölçülerini yönlendirmiştir” (s. 81). İdeal güzellik tiplerini temsil ettikleri düşünülen bu popüler karakterlerin dönemin güzellik anlayışını yönlendirdikleri, yeniden inşa ettikleri söylenebilmektedir. Benzer şekilde literatürde reklamlarla, sosyal medya ile ideal güzellik kalıplarının yeniden belirlenerek kitlelerin yönlendirildiğini iddia eden pek çok çalışma (Altay,2018; Macit,2020; Sırcat,2023 vd.) bulunmaktadır.

Özellikle tüketim toplumunda beden önemli bir tüketim aracı olduğu öneminin giderek arttığı ve aynı zamanda yadsınamaz bir hafıza nesnesi olduğu bilinmektedir. Baudrillard’ın (2018) ifadesiyle “eskiden bedeni sarmalayan ruh idiyse, günümüzde ruhu sarmalayan bedendir” (s. 165). Çağlardan bu yana bedenin her türlü ideolojinin

<sup>20</sup> Dili kültürden ayrı düşünmek olanaksızdır bu sebeple dilsel göstergeler çok anlamlılığı, dilin zenginliğini ve dilin ait olduğu kültür yapısını bize ayna gibi yansıtmaktadırlar...Reklam bildirisi ait oldukları toplumun kültürel ve sosyal değerlerine seslendikleri ölçüde amaçlarına ulaşabilmektedirler (Günay ve Parsa,2012, ss.113- 118).

<sup>21</sup> Alice Eagly (2013) “Sex differences in Social Behavior”(s. 7-147) ;Naomi Wolf (2002) “The Beauty myth:How images of Beauty are used against women”(s. 9-270); Akanyıldız (2010) “Perfect Bodies Ideal Women: Beauty, The Female Body and The Construction of Femininity in Popular Magazines in Turkey in the 1990s” (s. 2-3).



göstereni olarak biçimlendirildiği ve belirli kalıplara sokulduğu ruha nazaran öneminin giderek arttığı bilinmektedir. Bu biçimlendirme sürecinden en fazla etkilenenin ise kadın bedeni olduğu gözlenmektedir. Güzellik algısının hâkim ideoloji çerçevesinde tanımlanması ve biçimlendirilmesiyle kadın bedeni her dönem farklı kabullerle belleklerde yer almıştır. “Güzellik ve çekicilik kavramlarının zamana ve kültüre göre değişkenlik gösterdiği genel kabul gören bir görüş olduğu gibi (Hamermesh ve Biddle,1994’den akt. İnceoğlu ve Kar,2016,s.221), bu kavramların evrensel olduğu zamandan ve coğrafyadan bağımsız olarak geçerliliğini koruduğu da söylenmektedir (İnceoğlu ve Kar,2016, s. 222). Özellikle tüketim toplumunda kadın ve bedeni üzerinde kusursuz, zarif, altın orana sahip estetize edilmiş bir güzellik beklentisi olduğu görülmektedir. Bu estetize edilmiş güzellik algısını ise kadınların çeşitli araçlarla (makyaj, estetik müdahaleler vb. ) korumaya çalıştıkları ya da yakalamaya çalıştıkları görülmektedir. Baudelaire (2017)“ kuşkusuz bir ışık, bir bakış bir mutluluk çağrısı kimi zamanda bir söz ama genel manada ahenk” olarak tanımladığı kadınların bu çabalarını, “kırılgan güzelliklerini sağlamlaştırmak ve deyim yerindeyse tanrısallaşmak için başvurdukları meşru bir yöntem” olarak tanımlamaktadır(ss.238-242).

Kadınların bedeni üzerindeki bu mükemmeliyetçi beklenti beden üzerinde Feingold ve Mazzella tarafından gerçekleştirilen 1998 tarihli meta analiz çalışmasında ortaya koyulmuştur. Çalışmada “kadınların erkeklere göre bedenlerinden daha az hoşnut oldukları ve bu hoşnutsuzluğun günümüzde giderek arttığını” tespit edilmiştir (Dökmen,2009, s. 182). Kadınların geçmişten günümüze güzellik mitleriyle ya da toplumsal cinsiyetçi beklentilerle tahakküm altına alınışlarının izlerine medyada sıklıkla rastlanmaktadır. Bu çerçevede haberlerde, dergilerde işlenen toplumsal cinsiyetçi rolleri medyanın inşa ettiğini ve bu rollerin zamanla değişebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bilindiği üzere “toplumsal sosyalizasyon çocuğun etrafındakilerin yoğun bombardımanına maruz kaldığı pasif bir süreç değildir ve çocuk sosyal dünyasında bulduğu anlamları kullanarak cinsiyet olgusunu toplumsal bir kategori olarak aktif bir şekilde inşa etmektedir (Liben ve Bigler,2002’dan akt Newman,2016, s.71). Benzer şekilde Hem kızlar hem de erkekler çok küçük yaşlarda prensiplere uygun şekilde bu kalıplara uyumu öğrenmektedirler” (Hollande, Renfrow, Howard,2011’dan akt Newman,2016, s.71). Bu çerçevede toplumsal cinsiyetin algılarla kültürel ve psikolojik koşullar nezdinde değişmekte olan, akışkan bir kavram olduğundan bahsedilebilmektedir. Nitekim Toplumsal cinsiyet doğumdan ölüme kadar insanın duygularını, düşüncelerini ve eylemlerini şekillendiren, toplumsal rollerle kendimizi nasıl değerlendirdiğimizi nasıl davranmamız gerektiğini öğreten, toplumun her iki cinsiyetle de ilişkilendirdiği tutum ve faaliyetler kapsayan bir kavramı karşılamaktadır (Macionis, 2017,s. 332) Gündelik yaşamdaki davranışlarımızdan, kariyerimize hayatımızın hemen her alanına hakim olan bu kavramın medya aracılığıyla söylemlerle pekiştirildiği ya da yönlendirildiği görülmektedir.

Bu çalışmada “Toplumsal Cinsiyet” ve “Güzellik Mitleri” çerçevesinde amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiş temsil kabiliyeti en yüksek olan *Hayat Mecmuası’nda* işlenen örneklerden toplumsal cinsiyete ilişkin kalıplara bakıldığında ise şu örnekler dikkati çekmektedir:

“Hayat güzeldir. Hele insan böyle şen, sıhhatli ve zarif olursa! Bu cici genç kız gibi, beyaz poplin üzerine kırmızı elma motifleriyle süslü şık bir elbise giymişse!” (Sayı:4, s.28, Yıl:1956).

“Sophia Loren sihirli İtalyan yıldızı diyor ki : Ben LÜKS tuvalet sabunu kullanırım. Dünyanın en güzel kadını da bilir ki bir kadın için en kıymetli varlık temiz bir tendir” (Sayı:12 s. 27, Yıl:1956).

“Hesabını bilen ben diyebilirim ki ..Vita paranızın en iyi karşılığıdır. Vita çok elverişlidir az bir miktar ile yemekleriniz daha besleyici ve daha lezzetli olur” (Sayı:29, s.2, Yıl:1957).

“Modern Hemşirelik Türkiye’de doğru. Hemşire doktorun sağ koludur. Kadının yüksek meziyetlerinden faydalanan bu mesleğe girmekle rakipsiz ve mizacımıza en uygun işe atılmış olursunuz. Hemşire olabilir miyimbroşürünü isteyiniz” (Sayı:31, s. 23, Yıl:1957).

“Mükemmel bir ten, işte bir sinema yıldızının en kıymetli varlığı, sinema yıldızlarının onda dokuzu da lüks tuvalet sabununa güvenirlir” (Sayı:77, s.6, Yıl:1958).

“Kocanız evvelden haber vermeden kalabalık bir arkadaş grubunu beraberinde yemeğe getirebilir. Bu sürpriz yüzünden sakın heyecanlanmayın.Çünkü Tamek hazır yemekler ile nefis bir sofrayı tam saatinde hazırlayarak misafirlerinizi en mutena şekilde ağırlayabilirsiniz” (Sayı: 110,s. 2,Yıl:1958).

“Ev kadını safiye. Safiye Ayla’nın sabah uyanınca ilk işi sobayı yakmaktır. Seslerin en yıllanmış ses sanatkarlarının tek prensesi” (Sayı,113, s.6, Yıl:1958).



“Karım harikulade bir aşçıbaşdır...ve ben de tam manasiyle şımartılmış bir kocayım” (Sayı,17 s. 23, Yıl:1959).

“Evet erkekler hep ayındır hepsi de lezzetli nefis yemeklere bayılır” (Sayı 15, s. 8, Yıl :1960).

“Çallı güzelliği severdi. Bir akademi balosunda üç güzel hanımla görülüyor” (Sayı:24, s. 8, Yıl:1960).

“Sevimli şarkıcı Sevinç Tevs de o gün Çatı’da idi” (Sayı:24, s. 10, Yıl:1960).

“Beyaz turuncu emprime naylondan yapılmış şık bir plaj kıyafeti” (Sayı:24, s. 25, Yıl:1960).

“Beyaz perdenin küçük kıraliçesi eskiden manikürcülük yapıyordu” (Sayı:10,s.27, Yıl:1961).

“Evlenmek için şehir şehir dolaşan kadriye hanımla genç sevgilisi..” (Sayı:9,s.13,Yıl 1961).

Dergide kullanılan ifadelerle bakıldığında kadınlara güzellik, sevimlilik, mükemmellik, şıklık, zariflik, gençlik gibi toplumsal cinsiyetçi vasıfların yüklendiği görülmektedir. Benzer şekilde dergide kullanılan reklamlarda ve anlatılan hikayelerde kadın modellerin kullanıldığı görülmektedir.

Kadınlara yönelik ev kadınlığı, güzel ve bakımlı olmak, anne olmak vb. stereotipler dergilerde sıklıkla işlenmektedir. Pekiştirilen stereotipler aracılığıyla, yemek hazırlamak, evin işlerini yapmak, yer silme, temizlik, bulaşık, tuvalet temizliği gibi ev işlerinin uygulanmasının yanı sıra güzel ve bakımlı olmak, güzel saçlara ve güzel görünen bir bedene sahip olmak, çocuğa ve eve ilişkin alışverişler yapmak vb. kadının sorumluluk alanı olarak kodlanmaktadır.

*Hayat Mecmuası*’nda ise kadınlara yönelik haberlerin bulunduğu sayfalar incelendiğinde kadın modellerin moda, güzellik, ev işleri konusunda pratik öneriler (yemek, temizlik, bulaşık), diyet, güzel saçlara sahip olmak gibi stereotiplerin sıklıkla işlendiği gözlemlenmektedir. Kadın üst temasında bir önceki bölümde incelendiği gibi en fazla işlenen tema ise saç temasıdır.

Toplumun kadınlara kendi değerlerini fiziksel görünüşleri açısından ölçmeyi öğrettiği “Güzellik Miti”ne (Wolf,2002) dair söylemlere ise *Hayat Mecmuası*’nda sıklıkla rastlanmaktadır. Bu konuda *Hayat Mecmuasında* yer alan güzellik mitine dair örnekler ise şu şekildedir:

“Biz Türkler güzeli severiz; her şeyin güzelliğini severiz. Cenab-ı Hak da Türk kullarının bu huyunu bildiği için olacak, güzeli bizden esirgememiştir (Sayı:2, s.3, Yıl: 1956).

“Son yarım asır içinde inanılmaz derecede güzelleşen Çin kadınları bugün Hollywood yıldızlarına bile taş çıkartacak bir hale gelmiştir” (Sayı:3, s. 12, Yıl:1956).

“Asrın en güzel kraliçesi. Komşu ve dost İran’ın genç hükümdarı Rıza Şah Pehlevi’nin eşi dünyanın en güzel kadınlarından biridir (Sayı:6, s. 6, Yıl 1956).

“Şahsiyetinizi gölgelemeyiniz. Şahsiyetinizde toplanmış olan hususiyetleri muhakkak belirtmek mecburiyetindedesiniz. Buna mâni olacak hiçbir güç yoktur. Bilhassa size bu hususta büyük yardımcı olacak Havilland kremi ihmal etmeyiniz. Unutmayınız ki güzel ve şirin görünmek için teninizin teraveti kâfi değildir, onu desteklemek garantilemek elzemdir (Sayı:7, s.25, Yıl:1956).

“Sempatik Dilber Birigitte Bardot gayet sempatik bir fizyonomiye ve mütenasip bir vücuda sahiptir. Aktris cazibesinden istifade ederek son zamanlarda Fransa’nın en çok beğenilen film yıldızları arasına girmiştir” (Sayı:8, s.23, Yıl:1956).

“İsveç’in yeni yetişen genç ve güzel prensesi ikinci Desireé... Prensese Desireé güzel bir merasimle sosyeteye girdi. Artık o yetişmiş bir hanımefendi muamelesi görmektedir” (Sayı:11, s.7, Yıl:1956).

“Cinsi cazibenin fethettiği son kale İngiliz Filmçiliği. Gina Lollobrigida’ların Marilyn Monroe’ların Sophia Loren’lerin taçsız saltanat sürdükleri son zamanlarda kadın cazibesinin beyaz perdedeki öneminden bahsetmemeğe imkân yoktur. İngiliz sinemasının son birkaç sene zarfında, dünya piyasasındaki yerini genişleterek hasılat imkanlarını arttırması tetkik edildiği takdirde, güzel kadın unsurunun bu meselede önemli rol oynadığı anlaşılır (Sayı:15, s. 20, Yıl:1957).

“Bir sinema yıldızının gibi taze ve çok güzel bir tene sahip olacaksınız” (sayı:24, s. 27, Yıl:1957)





- “Daima genç daima güzel. Arzu ve gıpta ile bakılan bir cildi Gözen Krem ile elde edebilirsiniz...Güzel kadın gözen krem kullanan kadındır” (Sayı:27, s.23, Yıl:1957).
- “Bakın ben de güzelliğimi inceliğimi her şeyden çok Piyaleye borçluyum! Piyale Makarnası ( Sayı,44 s. 24,Yıl:1957).
- “Bikini kraliçesi diyor ki hem vücudunuzun tenasübünü, Hem de ağzınızın tadını muhafaza etmek istiyorsanız Bakkalınızdan Ankara Makarnası isteyiniz” (Sayı:55, s.23, Yıl:1957).
- “Şık ve Zarif olmak için Gülok Giyiniz”( Sayı:56,s.20,Yıl:1957).
- “Bozuk havaların ne ehemmiyeti var. Çatlamış kuru bir cilt çirkinleştirir. Halbuki Nivea Kremle bakım gören cilt ,her havada daima yumuşak,latif kalır ve tazeliğini cazibesini arz eder. Bakımlı ve gençliğin bütün retavetine malik bir cilt” (Sayı,61 s.22, Yıl:1957).
- “Amerikan Artistler Birliği Hollywood yıldızları arasında 1957'nin en güzel vücutlu 8 kadını seçmiştir” (Sayı:68, s.4,Yıl:1958).
- “Dop Şampuan saçlarınıza temizlik, canlılık ve emsalsiz bir güzellik verir” (Sayı:70, s.12, Yıl:1958).
- “İşte yeni pudranız sizin daha güzel görünmenizi temin edecektir” (Sayı70, s.28, Yıl:1958).
- “Princesse El Losyonu zarafetinizin sırrı” (Sayı:71, s.6, Yıl:1958).
- “Zarif kadın cazibesinin sırrını da bilir Vicq parfümleri ve Losyonlarını kullanır” (Sayı:71, s.10, Yıl:1958).
- “Yuvanızın saadeti için Tamek konserveleri kullanınız” (Sayı:72, s.2, Yıl:1958).
- “Daha güzel olmak Scherk ile başlar. Mukayese edilmez nüfuz kabiliyeti. Scherk Yüz Losyonu”(Sayı:74,s.8,Yıl:1958).
- “1959 modasını uzun bacaklı mankenler teşhir edecek” (Sayı:96 s.20, Yıl:1958).
- “Kibar erkekler için aslil bir losyon Aqua Velva” (Sayı:97, s.24, Yıl:1958).
- “Prenseslerin en güzeli en masumu Isabelle” (Sayı:100, s.4, Yıl:1958).
- “Siz de teninizin güzelliğinden gurur duymak ister misiniz? Öyleyse çiçeklerden elde edilen bu usarenin hayret verici hassalarından istifade ediniz” (Sayı:105, s. 11, Yıl:1958 ).
- “Japon kadını da güzelleşmek istiyor. Bundan iki bin yıl önce ünlü Mısır Kraliçesi Kleopatra için her sabah İskenderiye'nin bütün eşekleri seferber edilirdi. Kraliçe bu sevimli yaratıklardan sağılan sütle banyo yapardı. Şahane güzelliğibu süt banyolarına borçlu olduğuna inanırdı. Tabii ki Shisedido güzellik enstitüsünde de Japon dilberleri Kleopatra'nın izinde yürüyorlar” /Sayı:14 s.8, Yıl:1959).
- “Sarışın, canlı, cazibeli bir yıldız namzedi bugünlerde Paris'in meşhur tiyatrolarından birinde bir revünün başrolünü oynuyor.Claire Ferval adındaki bu genç dilber yakında beyaz perde de görülecek” (Sayı,7,s. 21,Yıl:1959).
- “Artık hiçbir erkeğin kendisine alâkadar olmayacağını zannediyordu. Fakat cildine ihtimam göstermeğe başladığı günden beri her şey değişti. Daha iki ay önce, cildi sivilce ve siyah noktalarla dolu idi: adeta çirkindi. Bugün ise gelinlerin güzeli olmuş bulunuyor” (Sayı,13 s.19, Yıl:1960).
- “Bu yıl Plajlarda çok görülecek olan düze ve emprime pikeden çok orijinal bir plaj kıyafeti” (Sayı:24,s. 25,Yıl:1960).
- “Geçen sayımızda sarışın hanımlara yakışan renklerden bahsetmiştik. Bu hafta sıra kıvıllı saçlılarda. Bu müstesna renge sahip olanlar çevrelerinde değerlerini bir kat daha arttırmak istiyorlarsa şu renklere bilhassa itibar etmelidirler” (Sayı:24, s.24 1960).
- “Mesut olmak ve mesut etmek için bir kadın önce şu dört şeyi bilmelidir: Daima genç bir kız gibi görünmek, güç durumlarda olgun bir kadın gibi davranmak, icabında bir erkek gibi düşünebilmek, her zaman bir arı kadar çalışkan olmak” (Sayı:7, s. 27, Yıl:1961).



Dergide yer alan bu ifadeler toplumun kadınlara güzellikleriyle kendi değerlerini arttırabileceklerine dair mesajlar iletmektedir. “Bireylerin doğduğu andan itibaren hem yaşadığı çevrenin hem de bulunduğu kültürün etkisiyle ideal güzellik anlayışına maruz kaldığı” (Aytekin ve Altındağ,2020, s. 123) düşünüldüğünde bu güzellik algısına göre kadınların her dönem yeniden bu normu revize etmesi şaşırtıcı gelmemektedir. Kadınlara ilişkin haber içeriklerine bakıldığında söylemlerin sıklıkla fiziksel unsurları pekiştirici olduğu görülmektedir. Kadınların bu söylemler doğrultusunda güzellik için uğraşmalı diyet yapmalı, kıyafet tercihlerini buna göre yapmalı, modayı takip etmeli, pürüzsüz bir cilde sahip olmalı, zarif olmalı, iyi bir aşçı olmalı ve bakımlı olmalıdır ve Tüm bu nitelikler ise kendi değerlerini arttırmak ve beğenilmek için yapmaları gerekenler olarak kadınlara sıklıkla hatırlatılmaktadır. Bu doğrultuda kelime ve cümle yapıları kullanılarak bu durum meşrulaştırılmakta ve toplumsal roller bu hususta belirlenmektedir. Benzer şekilde “kadınların aile içerisinde başlayan güzele öykünme sürecinde kadının, güzellik tahakkümü odaklı ve tüketime yönlendirici söylemlere hapsedildiği” görülmektedir (Sekmen,2017, ss. 278-300) Kısacası kadınlar verilen reklamlar, hikâyeler ve öneriler aracılığıyla medya tarafından nesneleştirilmektedir. Tanzimattan Cumhuriyete özne olma yolculuğunda kadının toplumsal hayata katılımına yönelik yönelimin yerini kadının fiziksel görünümü ve ev içi rollerinin pekiştirildiği öznen nesneye doğru konumlandırıldığı bir yönelime doğru bırakarak evrildiği görülmektedir.

## 6.SONUÇ

Osmanlıdan günümüze tarihsel süreç boyunca kadın, içinde bulunduğu toplumsal yapı tarafından inşa aracı olarak kullanılmıştır. Kadın ilk olarak Meşrutiyet döneminde kendini ifade etme ve özgürleşme fırsatı bulmuş dergi ve gazeteler çıkarmış, dernekler kurmuş dönemin hâkim ideolojisi tarafından ise aile kurumu aracılığıyla “batılılaşmanın aracı” olarak görülmüştür. Millî mücadele dönemindeyse kadın benzer şekilde cephede savaşan, halkın içinde halkı örgütleyen, cephe arkasında savaşa erzak, malzeme hazırlayan, mühimmat taşıyan, dergileriyle ve gazeteleriyle halkı örgütleyen toplumsal hayata katılan etkin konumdadır. Cumhuriyet dönemindeyse kadın tekrar hâkim ideolojinin kendisine biçtiği “Cumhuriyet Kadını” imajını üstlenmektedir. Kadın “ulus devlete uygun nesiller yetiştirme aracı” olarak iyi eş ve anne rolüne büründürülmüştür. Tarihin her döneminde olduğu gibi kadının hâkim ideolojinin öznesi olma durumu modernleşme döneminde de devam etmiştir. Bu dönemde ise kadın, güzellik mitleri eşliğinde kitle iletişim araçları ile değiştirilerek toplumsal cinsiyetçi kalıpların içinde yeni bir kadın imajı oluşturulmuştur. Kadının ev içi işlerde konumlandırılışı ve daha çok görseleliğinin vurgulanışı derginin kadın temasına bakıldığında kullandığı içeriklerden (plaj, mayo, güzellik, lüks, pike, saç, kızıl, esmer, sarışın, mutfak, margarin vb.) gözlemlenebilmektedir. Medya'nın kadınlara sınırlarını çizdiği tüketim toplumunun zeminini hazırladığı bu “Modern kadın imajı” dergiler, gazeteler, filmler, sosyal medya, reklamlar ve daha pek çok alanda kadınlara dayatılmaktadır. Bu imaj kitle iletişim araçlarında kadın modellerin kullanılmasıyla ve kadına güzel ve bakımlı olma, ideal bedene sahip olma, iyi anne olma vb. stereotiplerle benimsetilmeye çalışılmaktadır. Medyada kadın modellerin çoğunlukla yemek hazırlamak, evin işlerini yapmak, yer silme, temizlik, bulaşık, tuvalet temizliği gibi ev işlerinin uygulandığı rollerle cinsiyet kalıp yargılarına uygun şekilde sunulduğu görülmektedir. Benzer şekilde kadınların çocuğa ve eve ilişkin alışverişler yapmak vb. “kadını” olarak nitelendirilecek reklamlarla rollerle karakterlerle kullanıldığı görülmektedir. Sonuç olarak toplumsal cinsiyetin bu roller, karakterler ve reklamlarla pekiştirilmekte olduğu ve bu durumun kadının nesneleştirilmesine neden olarak belirli kalıplar içerisinde toplumun güzellik algısı çerçevesinde kendini revize etmesine ve bu durumun medyadaki sunumlarla pekiştirilmesine zemin hazırladığı söylenebilmektedir. Görüldüğü üzere medya ve toplumsal yapı geçmişten günümüze kadını biçimlendirerek, güzellik algısını şekillendirerek, kadına özgü rolleri yeniden inşa ederek bu rolleri pekiştirmiştir ve yeniden inşa etmeye devam edecektir. Bu çerçevede geçmişten günümüze değişmeyen bir şekilde kadın bedeninin güzellik inşasında araç olarak kullanıldığı, nesneleştirildiğinin özellikle reklamlar üzerinden gözlemlenebilmesi ve haber içeriklerinde güzele dair kozmetik, saç ve vücut bakımına dair tüketime yönelik bir tahakkümün kurulmaya çalışıldığı söylenebilmektedir. Buna istinaden kadınların belirli güzellik kalıplarının içerisinde hapsedilerek, toplumun çoğunluğuna uymayan bu kalıpların dışında yer alanların güzellik dışında (çirkin olarak) tanımlanışı kadınları (belki de yapısal olarak hiç sahip olamayacağı) ideal güzellik tanımına uymak için tüketime ve bir dizi estetik müdahaleye yönlendirmektedir. Bu güzellik tahakkümü medya aracılığıyla gerek manevi gerekse maddi olarak kadınların hipnotizasyonu ile sürmektedir. Kadınların estete edilmiş bir form ile güzellik nesnesine dönüştürülmesi ve tüketime yönlendirilerek dayatılan güzellik kalıplarına uymasının istenmesi yerine ruhuna ve düşünce yapısına dair yeteneklerinin geliştirilmeye çalışılmasının ve medyada bu şekilde temsillerin yer almasının sağlıklı bir toplum yaratma konusunda önemli bir adım olacağı aşikardır. Tüketim odaklı ve belirli estete edilmiş kalıplara uyararak ifadesiz yüz hatlarına sahip olan sadece bedeniyle var olmaya çalışan bir nesneye indirgenen yeni medyanın salık verdiği bu ideal kadın tipinin aksine, ruhsal ve bedensel



bütünlüğünün farkında olan ve kendine zihinsel yatırım yaparak kendini eğitimsel ve sosyokültürel alanda geliştirme gayesinde olan geleceğin annesi kadının kendini bu yönde geliştirmesinin toplumun refahını sağlayacağı söylenebilmektedir. Nitekim Osmanlı dönemi aile kurumu aracılığıyla toplumu modernleştirme işlevi üstlenen, Cumhuriyet dönemi ulus devlete birey yetiştirerek aile kurma işlevini devam ettiren kadınların, tüketim toplumunda da aileye dair işlevini koruduğu görülmektedir. Bu çerçevede sağlıklı bir aile yapısı ve gelecek nesillerin yaratılması için kadınların niteliklerinin artırılmasının bu konuda katkı sağlayacağı söylenebilmektedir. Sonuç olarak geçmişten günümüze bedeninin öneminin giderek artması sonucu ruh ile beden arasında oluşan bu boşluk, mutluluk peşinde koşarken güzellik ile mutluluğu yakalayacağına inanan kadınların düştüğü bir tuzak haline almıştır. Güzellik mitleriyle tahakküm altına alınan kadınların bu tahakkümden kurtulmaları için mutlu kadın güzeldir mottosundan yola çıkarak ruhları ile bağlantılarını yakalamaları gerekmektedir. Güzellik mitleriyle dahil olunan toplumsal yapının güzellik beklentileriyle ulaşılacağı sanılan mutluluğun, idealize edilmiş nesneleştirilmiş beden formundan aşkın ruha ilişkin zihinsel kapasitenin tam olarak sağlıklı bir şekilde kullanılmasıyla yaşanan tatminle mümkün olduğu anlaşılmalıdır. Benzer şekilde medyada yer alan reklamların toplumsal cinsiyet rolleri bakımından hayatın müsterekliği göz önüne alınarak düzenlenmesi, kadın ve erkeğe eşit şekilde kadınsı olarak nitelendirilen rollerin (temizlik, mutfak vb.) bölüştürülmesi bu alandaki kalıp yargılarının kırılmasına katkı sağlayacaktır.

#### **KAYNAKÇA**

- Acun, F. (2007). Görsel Verilerde Kadın İmajı (1923-1960). SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. (16) ,91-112. <https://dergipark.org.tr/pub/sufesosbil/issue/11422/136455>
- Akanyıldız, R. Ç. (2010). Perfect Bodies Ideal Women: Beauty, The Female Body and The Construction of Femininity in Popular Magazines in Turkey in the 1990s (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Akpınar, B. T ve Gülboy, G. P. E. (2023). Ulus İnşa Sürecinde Milliyetçiliğin Toplumsal Cinsiyet İnşası, Uluslararası İlişkiler Diploması Dergisi.5(1),43-62.
- Altay, Y. K. (2018) Reklamlarda Kullanılan Güzellik Kavramının Yeniden Tanımlanması: Güzellik Temsilleri Üzerine Göstergibilimsel Analiz (Yüksek Lisans Tezi). Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altınkaynak, Y. (2004). Milli Mücadele Romanında Kadın Tipleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, H. (2015). Meşrutiyetten Cumhuriyete Türkiye’de Kadın. Current Research in Social Sciences. 1(3). 84-96. <https://dergipark.org.tr/pub/uresosc/issue/4356/59576>
- Aytekin, C. A. ve Altındağ, G. (2020). Sanatta Ölçülebilir Güzellik ve Sonsuz Olan Çirkinlik:Aksiyolojik Açıdan Güzel ve Çirkin Estetiği. Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi.5(9),111-125. Doi Number: 10.32579/mecmua.649279
- Barthes, R. (2014). Çağdaş Söylenler (1. Baskı). Metis Yayınları.
- Baudrillard, J. (2018). Tüketim Toplumu (11. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Baudelaire, C. (2017). Modern Hayatın Ressamı (9. Baskı). İletişim Yayınları.
- Belkıs, Ö. ve Kankaystın, D. (2018). Sanatın Gölgedeki Kadınları. (1. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Berkes, N. (2018). Türkiye’de Çağdaşlaşma (26. Baskı). YKY Yayınları.
- Bilgin, N. (2014). Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar (1. Baskı). Siyasal Ktbv.



- Börekçi, Ü. A. O. (2014). Muhalif Aydın Romanlar Üzerinden Bir Zihniyet Okuması (1. Baskı). İmge Ktbv.
- Caporal, B. (1999). Kemalizm’de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını, İstanbul:Yeni Gün Haber Ajansı Basın Yay. <https://tr.scribd.com/doc/30770355/KEMAL%C4%B0ZMDE-ve-Kemalizm-Sonras%C4%B1-Turk-Kad%C4%B1n%C4%B1>
- Cihan, E. Z. (2018). Modernleşme ve Kadın. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 269-280. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kusbd/issue/35805/383334>
- Çakır, S. (2016). Osmanlı Kadın Hareketi (5. Baskı). Metis Yay.
- Çiçek, A. C., Aydın ,S., Yağcı, B. (2015). Modernleşme Sürecinde Kadın: Osmanlı Dönemi Üzerine bir İnceleme, KAÜ İİBF Dergisi. 6(9), 269-284. DOI:10.18025/kauibf.99074
- Dökmen, Z. (2017). Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar (8. Baskı). Remzi kitabevi.
- Eagly, A. H. (2013). Sex differences in Social Behavior: A Social-Role Interpretation. Lawrence Erlbaum Associates. New York: Purdue University.
- Eke, N. P. (2023). Cumhuriyet Kadınının Değişen Silüeti: İdeolojik bir Araç Olarak Güzellik Yarışmaları. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 23(Özel Sayı), 147-170.
- Findley, Carter V. (2017). Modern Türkiye Tarihi (6. Baskı). Timaş yay.
- Güler, S. (2012). Cumhuriyet Romanında Yeni Bir Dönem 1950’li Yıllar. İstanbul University Journal Of Sociology.3(12),71-80.
- Günay V.D.,ve Parsa, A.F. (2012). Görsel Göstergebilim İmgenin Anlamlandırılması (1. Baskı). Es Yayınları.
- İnceoğlu, Y. ; Kar, A. (2016). Kadın ve Bedeni (2. Baskı). Ayrıntı yayınları.
- İzmir, M. (2015). „Lacancı Psikanaliz ve Karakter Çözümleme (1.Baskı). İmge kitabevi.
- Karabulut, M. (2013). Tanzimat Dönemi Türk Romanında Kadın Üzerine Tematik Bir İnceleme. Erdem Dergisi. (64), 49-69. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/43775/537490>
- Kaymaz, İ. Ş. (2010). Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu, Atatürk Yolu Dergisi, 12(46), 333-66. [https://doi.org/10.1501/Tite\\_0000000328](https://doi.org/10.1501/Tite_0000000328)
- Kurnaz, Ş. (1991). Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Kümbetoğlu, B. (2016). Değersizleştirme Kadın Bedeninin Maruz kaldığı Şiddet”. Kadın ve Bedeni (2. Baskı). Ayrıntı yayınları.
- Künüçen, H. (2001). Türk Sinemasında Kadının Sunumu Üzerine, Kurgu dergisi. 28(18), 51-64. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/1368?locale-attribute=en>
- Macit, A. (2020). Bir Güzellik Miti Olarak Kozmetiğin Yeni Medyada Algı Yaratışı: Instagram’da Influencer (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Macionis, J. J. (2017). Sosyoloji (V. Akan, Çev.) (13. Baskı). Nobel yayınları.



- Newman, D. M. (2016). Sosyoloji Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek (D. A. Arslan, Çev.) (3. Basım). Nobel Yayınları.
- Olgundeniz, S. S. ; Çatalcalı, A. (2011). Dergi Kapaklarında Kullanılan Haber Başlıklarının Dili ve Söylemi: Diyet ve Moda Haberleri Aracılığıyla Oluşturulan Kadın Kimlikleri, Selçuk İletişim fakültesi dergisi. 7(2), 174-191. <https://doi.org/10.18094/si.91276>
- Ortaylı, İ. (2018). Batılılaşma Yolunda (8. Baskı). İnkılap Yayınları.
- Özkiraz, A. ve Arslanel, M. N. (2011). İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi. 3(1), 1-10. [https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/11351/135635#article\\_cite](https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/11351/135635#article_cite)
- Sancar, S. (2017). Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti (4. Baskı). İletişim yayınları.
- Sekmen, M. (2017). Yeni medyada Beden, Güzellik ve Tüketim İlişkisinin Eleştirel Bağlamda İncelenmesi. (Doktora Tezi). Atatürk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Şeker, A. (2017). Türk Romanında Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadın temsillerine Yönelik Sosyolojik bir İnceleme, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 10(54), 641-652. DOI:10.17719/jisr.20175434629
- Sırcat, G.S. (2023). İntuencerlar ve Güzellik Algısı: İntagram Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Smith, P., Riley, A. (2016). Kültürel Kurama Giriş. (1. Baskı). Dip not yayınları.
- Tunaya, T. Z. (2016). Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma (3. Baskı). Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turan, N. S. (2013). Modernleşmeyi Semboller Üzerinden Okumak: Son Dönem Osmanlı Kadınının Kıyafetlerinde Değişim ve Toplumsal Tartışmalar, Kadın Araştırmaları Dergisi. 1(12), 103-138. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/7224>
- Ülken, H.Z. (2019). Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi (16. Baskı). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ünsel, H. İ. (2021). Enstitü Çıkışlı Yazarların Köy Gerçeğine Yaklaşımları (1950-1960), Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 61(2), 709-722.
- Wodd, L. A. , Kruger, R. O. (2000). Doing Discourse Analysis Method for Studying Action in Talk and Text. USA: Sage Publications.
- Woolf, N. (2002). The Beauty myth: How images of Beauty are used against women, New York: Morrow Comp.
- Yılmaz, A. (2010). Osmanlı'dan Cumhuriyete Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi. (9), 191-212. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/233412>
- Tifdruk Baskı (2024). Tifdruk Baskı özellikleri. <https://www.geocities.ws/matbaa19myo/tifdruk.html>



**Ek 1. Panam Jetleri**



**Ek 2. Lümet Gözlük Mağazaları**

